

Rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk år 2010

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppdrag att följa upp hur lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) tillämpas av förvaltningsmyndigheter. De ska också genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen. Länsstyrelsen och Sametinget ska återrapportera uppdragen i en gemensam rapport senast den 22 februari 2011.

Enligt regleringsbrev ska Länsstyrelsen i samråd med Sametinget:

- redovisa hur medel från anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter, utgiftsområde 1, har använts och bedöma det fortsatta behovet av medel,
- redovisa hur myndigheterna har följt och utvärderat tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, samt vilka stödjande och samordnande insatser som har gjorts med anledning av detta, samt
- redovisa genomförda kunskapshöjande insatser och behovet av ytterligare insatser avseende såväl Sveriges internationella åtaganden som nationell lagstiftning.

Institutet för språk och folkminnen har enligt regleringsbrev till Länsstyrelsen och Sametinget redovisat hur det använt de medel Institutet disponerar från anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter.

Regeringen har 2010-02-25 uppdragit åt elva statliga myndigheter att under en treårsperiod följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål. Redovisning ska ske årligen till Länsstyrelsen och Sametinget, vars gemensamma rapport till regeringen ska innehålla en analys av nu aktuella myndigheters redovisning i enlighet med detta uppdrag.

Länsstyrelsen ska vidare återrapportera uppdraget att fördela stöd enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter.

Länsstyrelsen ska slutligen återrapportera uppdraget att stödja kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete avseende den romska minoriteten, samt förmedla kontakter mellan den romska minoriteten och myndigheter.

Sameskolstyrelsen har enligt regleringsbrev till Sametinget redovisat hur det använt de medel Sameskolstyrelsen disponerar från anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter.

Sametinget ska återrapportera på vilket sätt uppdraget att utveckla hemsidan www.minoritet.se har genomförts och hur medel använts för detta ändamål.

Sametinget ska även återrapportera på vilket sätt samiska språkcentrum genomfört uppdraget enligt regleringsbrevet, hur medel använts, samt lämna en lägesrapport om situationen för det samiska språket.

Anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter redovisas i det följande för resp. anslagspost.

Sammanfattning

År 2010 har varit ett startår för den reformerade minoritetspolitiken för alla utom för de sju kommuner i Norrbotten samt Norrbottens läns landsting samt de statliga myndigheter som haft särskilda regeringsuppdrag beträffande den nationella minoritetspolitiken. Antalet kommuner i förvaltningsområde har ökat från sju till fyrtyotvå och antalet landsting från ett till nio. För många av dessa har verksamheten inte börjat komma på plats förrän under hösten.

Mot denna bakgrund ska man se, att endast en mindre del av statsbidraget för merkostnader i samband med minoritetspolitiken i många kommuner och landsting använts under 2010 – ungefär en tredjedel.

Endast en mindre del av medlen för insatser till stöd, samordning och kunskapshöjning som efterfrågas/erfordras av kommuner och landsting har därför hunnit användas under året. Den långsamma starten och tillkomsten av ytterligare kommuner och landsting i förvaltningsområdena gör, att Länsstyrelsen och Sametinget bedömer behovet av fortsatta insatser av detta slag som stort.

Länsstyrelsen och Sametinget gör efter en analys av redovisningar från kommuner och landsting/regioner i förvaltningsområdena bedömningen att tre framgångsfaktorer kan identifieras för verksamheten:

- att verksamheten har tydliga mål och en klar förankring i både den politiska och verksamhetsmässiga ledningen.
- att en tydlig samordnande funktion för minoritetsverksamheten finns.
- att förekomsten av fungerande samråd med berörd nationell minoritet är central.

Denna bedömning gäller i sina huvuddrag också de elva statliga myndigheter, som fått regeringens uppdrag att följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån de minoritetspolitiska målen.

Länsstyrelsen och Sametinget gör därutöver bedömningen

- att insatser för att lyfta fram grundskyddet för samtliga fem nationella minoriteter inom och utanför de tre förvaltningsområdena måste stärkas. Det är kanske den viktigaste insatsen för att Sverige fullt ut ska kunna efterleva såväl Sveriges internationella åtaganden som nationell lagstiftning,
- att bristen på samisktalande personal i förvaltningsområdet för samiska är stor,
- att de icketerritoriella minoritetsspråken jiddisch och romani chib i större utsträckning bör beaktas vid fördelningen av stöd till revitaliseringsinsatser,
- att behovet av att stöd avseende den romska minoriteten är fortsatt mycket stort,
- att det är av högsta vikt att aktiva insatser görs för utökning av den integrerade samiska undervisningen,
- att Länsstyrelsen i Stockholms län bör tillföras medel motsvarande ytterligare en tjänst på heltid.

II. Kommuner i förvaltningsområden (ap. 3 & 13)

Sju kommuner i Norrbotten har ingått i förvaltningsområde för finska (5), samiska 4) och/eller meänkieli (5) sedan 2000. När lagen om nationella minoriteter och minoritets- språk trädde i kraft 1 januari 2010 utvidgades det finska förvaltningsområdet med ytterligare arton kommuner i Mälardalen till sammanlagt tjugotre i hela landet. Det samiska förvaltningsområdet utvidgades samtidigt med tretton kommuner från Norrbotten till Dalarna till sammanlagt sjutton. Förvaltningsområdet för meänkieli omfattade oförändrat fem kommuner.

Sedan 1 maj 2010 ingår efter ansökan ytterligare tre kommuner i förvaltningsområdet för finska - Borås, Surahammar och Västerås - och ytterligare en kommun - Krokoms - i förvaltningsområdet för samiska. Sammanlagt ingår fyrtiotvå kommuner i något förvaltningsområde under 2010.

Minoritetspolitiken är ett nytt verksamhetsfält för landets kommuner, vilket kan förklara att det på åtskilliga håll har tagit tid att etablera den lokalt ute i kommunerna. Det förefaller inte heller ha underlättats av de ibland omfattande både politiska och administrativa förändringar som präglar många kommuner under ett valår.

Samtliga kommuner har i samband med att statsbidrag utbetalades och därefter på nytt i november informerats om skyldigheten att rapportera hur statsbidraget använts och formerna för detta. Särskilda mallar för redovisningen har distribuerats.

I samband med detta har särskilt påtalats vikten av att samråd inleds med minoriteterna, att kartläggning genomförs om behov och resurser samt att bestämmelserna om grundskyddet i lagen gäller alla fem minoriteter i hela landet. Samtliga kommuner har inkommit med rapport över 2010. Redovisningen i denna del av rapporten bygger på de uppgifter som redovisats av kommunerna.

1. Kommuner i förvaltningsområde för finska

Tjugosex kommuner ingår i förvaltningsområdet för finska. Fem av kommunerna, Kiruna, Gällivare, Pajala, Haparanda och Övertorneå, har ingått i förvaltningsområdet sedan 2000 och ingår även i förvaltningsområdet för meänkieli. Kommunerna Gällivare och Kiruna ingår dessutom i förvaltningsområdet för samiska. Dessa fem kommuner har därför en något annorlunda situation än de övriga tjugo kommuner som ingår i förvaltningsområdet sedan 2010. I kommunerna i Norrbotten är situationen annorlunda även såtillvida att majoriteten av kommuninvånarna talar ett eller flera av minoritetsspråken.

I detta avsnitt ägnas exemplen i det finska förvaltningsområdet i huvudsak till kommunerna utanför Norrbotten. Norrbottenskommunerna finns beskrivna mer ingående i avsnitten om förvaltningsområdena för samiska respektive meänkieli.

I Stockholms län ingår följande tio kommuner i förvaltningsområde för finska: Botkyrka, Haninge, Huddinge, Sigtuna, Solna, Stockholms stad, Södertälje, Upplands-Bro, Upplands Väsby och Österåker.

I Södermanlands län ingår Eskilstuna kommun i förvaltningsområde för finska.

I Västmanland ingår följande fyra kommuner i förvaltningsområde för finska: Hallsthammar, Köping, Surahammar och Västerås.

I Västra Götalandsregionen ingår Borås kommun i förvaltningsområde för finska.

I Uppsala län ingår följande fem kommuner i förvaltningsområde för finska: Håbo, Tierp, Uppsala, Älvkarleby och Östhammar.

Förhållandena ser rätt olika ut för de kommuner som ingår i förvaltningsområdet. En del kommuner har lång tradition av att samråda med brukare och har sedan tidigare haft medel avsatta för sådana ändamål. Det gäller dock inte flertalet av kommunerna. I vissa kommuner finns en väldigt aktiv och pådrivande minoritet medan det i andra kommuner har varit svårt att hitta företrädare att samråda med.

En del kommuner har aktivt eftersträvat att få ingå i förvaltningsområdet medan det i andra kommuner är oklart hur förankrings- och beslutsprocesser har gått till.

Kommunerna har också valt att organisera arbetet med minoritetsfrågorna på olika sätt. Flera har heltidsarbetande samordnare och kontaktpersoner inom varje förvaltning, som träffas regelbundet och tillsammans med lokala företrädare för minoriteterna utvecklar arbetet. I andra kommuner saknas ännu en tydlig struktur för arbetet.

Dessa olikheter gör att det är svårt att ge en sammanfattande bild av läget i förvaltningsområdet när det gäller arbetet med de nationella minoriteterna. Kommunerna har också valt att rapportera på rätt olika sätt, både i de beskrivande delarna och i de mer konkreta budgetrapporterna. Det gör det också svårt att aggregera resultaten.

1.1 Samråd

Den övervägande delen av kommunerna inom det finska förvaltningsområdet har etablerat samrådsmodeller. Endast tre av de tjugoen kommuner som kom med under 2010 uppger att man helt saknar samråd. Dessa är Tierp, Solna och Sigtuna.

Av de fem kommuner som ingått i förvaltningsområdet från 2000, har varken Övertorneå eller Pajala genomfört samråd med den finska gruppen.

Pajala, Tierp och Solna försöker dock få till stånd ett samråd lokalt genom dialog med Sverigefinska Riksförbundet.

De tre kommuner som kom med i förvaltningsområdet i maj 2010, Borås, Surahammar och Västerås, har alla upprättat väl fungerande samråd.

Samrådsmodellerna varierar däremot väsentligt beträffande både form och omfattning. Även processerna bakom tillkomsten av samråden skiljer sig åt mellan kommunerna.

I Norrbottenskommunerna är situationen väldigt annorlunda jämfört med kommunerna i Mälardalen, då majoriteten av kommuninvånarna talar ett eller flera minoritetsspråk och kommunikationen mellan brukare och tjänstemän ofta sker på både finska och meänkieli.

1.1.1 Några exempel på samrådsprocesser

Botkyrka kommun uppger att man har haft ett etablerat samråd med den finskspråkiga minoriteten sedan många år tillbaka. Vid tillkomsten av den nya lagen höjde kommunen ambitionsnivån och formaliserade samrådet ytterligare. Även Eskilstuna har sedan flera år en samarbetsgrupp med företrädare för organisationer och verksamheter med finsk

anknytning. I och med den nya lagen fick denna grupp ett utökat ansvar och formaliserades som samrådsgrupp.

I Haninge kommun var det finsktalande kommuninvånare som redan 2009 kontaktade kommunen och initierade ett samarbete med anledning av att kommunen skulle komma att ingå i förvaltningsområdet. I Upplands Väsby har kommunstyrelsen varit initiativtagare och politiker har därmed haft en central roll i samrådsgruppen från början. I Surahammar har beslutet att gå med i det finska förvaltningsområdet varit ett resultat av aktivism och krav från den finska minoriteten i kommunen, för att nämna några exempel.

I andra kommuner har det inte från början funnits någon självklar part på lokal nivå att samråda med. I dessa kommuner, till exempel Solna, Österåker och Pajala, har man istället haft en dialog med det Sverigefinska Riksförbundet. I Österåker har detta lett till att man har bildat en finsk lokalförening som kommunen nu använder som samtalspartner.

I de flesta kommuner är det ansvarig samordnare som tagit initiativ och sammankallat de finska föreningar som är aktiva i kommunen till samråd. Även andra företrädare för den finskspråkiga gruppen har identifierats och bjudits in, till exempel finska PRO, Svenska kyrkans finskspråkiga avdelning eller Sverigefinska skolor och förskolor där dessa finns.

1.1.2 Former och omfattning för samråden

I samtliga kommuner där det finns ett samråd är det en företrädare för den kommunala förvaltningen som fungerar som sammankallande. De flesta kommuner har angett att man har en bestämd plan för hur ofta samrådsgruppen ska sammanträda, men antalet träffar varierar från en gång i månaden till några gånger per år.

Den formella statusen på samrådet varierar också mycket från kommun till kommun liksom begreppen som används, dialoggrupp, förvaltningsområdesgrupp, etc. I en del kommuner använder man sig av en referensgrupp.

I Surahammar har kommunfullmäktige beslutat att bilda en styrgrupp bestående av fyra företrädare för de sverigefinska föreningarna och tre representanter för kommunstyrelsen. Styrgruppens uppgift är att följa hur den finskspråkiga servicen fungerar i kommunen, föreslå förbättringar samt initiera och planera det forstsatta utvecklingsarbetet. Styrgruppen har beslutanderätt bland annat över hur statsbidraget ska användas.

I Uppsala kommun har man regelbundna dialogmöten med Sverigefinländarnas språk- och kulturförening som också varit remissinstans beträffande kommunens förslag till minoritetspolicy. I Uppsala skiljer man på dialogmöten som hålls relativt ofta och samrådsmöten som har hållits vid fyra tillfällen under 2010.

I Stockholm stad har Stadsledningskontoret upprättat ett samråd med företrädare för Stockholms sverigefinnars förhandlingsgrupp och kommunfullmäktige har beslutat att Finska föreningen i Stockholm får representation i kommunstyrelsens pensionärsråd i form av en adjungerad ledamot.

I den överväldigande majoriteten av kommuner fyller samrådsgruppen funktionen av diskussionsforum. Deltar gör representanter för de olika finska organisationer som finns i kommunen och ett urval kommunala företrädare, ofta på chefsnivå, för de förvaltningar som bedömts vara viktiga. Äldre och omsorgsförvaltningen, Barn och ungdomsförvaltningen liksom Kultur och fritidsförvaltningen, eller liknande, är ofta representerade i samrådsgruppen. I en del kommuner, t. ex Västerås, Surahammar och Upplands Väsby, har kommunalråd ingått i samrådsgruppen.

Endast Eskilstuna och Södertälje uppger att man har med finsktalande romer i samrådsgruppen. I Botkyrka har man försökt att få kontakt med romska företrädare utan att lyckas hittills, och i Västerås har man regelbundna träffar med Rådet för romska frågor.

Förutom formella sammanträden med företrädare för organisationer har flera kommuner försökt att nå allmänheten via olika öppna mötesformer, till exempel i biblioteken, eller genom riktade inbjudningar till speciella målgrupper som till exempel förskoleföräldrar.

Några kommuner beskriver hur fackförvaltningarna samverkar direkt med berörd målgrupp, till exempel i Botkyrka där Utbildningsförvaltningen samrått med modersmålspedagogerna och i Huddinge där samråd ägt rum mellan Barn- och utbildningsförvaltningen och förskolans föräldraråd, där företrädare för den finskspråkiga avdelningens föräldrar också ingår. I Upplands Bro har man som enda samrådsform vid fyra tillfällen träffat företrädare för Kalevas seniorverksamhet (finsk förening) inom äldreomsorgen.

Några kommuner anger att man gett startbidrag till lokala föreningsföreträdare så att de ska komma igång med arbetet och kunna ta ett större ansvar som samtalspartners.

1.1.3 Förankring av förslag och beslutsformer

De förslag som kommer fram i samrådsgrupperna behandlas därefter på olika sätt i de olika kommunala strukturerna, beroende på vilken status som samrådsgruppen har.

I Södertälje är det till exempel den finsktalande kommunikatören, som även samordnar arbetet i kommunen, som är länken mellan samordningsgruppen och de kommunala verksamheterna. I samordningsgruppen finns förutom samordnaren själv endast sverigefinska organisationsföreträdare. Det är sedan samordnarens roll att förankra de förslag som kommer fram i samordningsgruppen i en motsvarande kommunal tjänstemannagrupp. Att jämföra med till exempel Surahammar där samordningsgruppen har mandat att fatta beslut direkt. Ytterligare ett exempel är Hallstahammar där förslagen från referensgruppen förankras genom att biträdande kommunchef för vidare frågorna till aktuella beslutsfattare och informerar kommunledning och den politiska ledningen.

En del kommuner beskriver att man är osäker på hur representativ samordningsgruppen faktiskt är och att man behöver utveckla formerna för samrådet ytterligare. Även representanter från föreningslivet är i vissa fall kritiska både till samrådsgruppens sammansättning och till brister i inflytande. I Haninge har kommunstyrelsen därför gett ett uppdrag åt kommunstyrelseförvaltningen att i början av 2011 utreda frågan i samråd med minoriteterna och i Borås kommer man i en senare fas att införliva ytterligare finsk representation vad gäller äldreomsorgsfrågor.

Trots att de flesta kommuner har etablerat fungerande samrådsformer är de ofta ännu i sin linda och en del kommuner vittnar om problem i uppstartsfasen med svagt intresse från de finska organisationerna eller bekymmer med hur man når de icke föreningsaktiva.

1.2 Kartläggning

Även när det gäller kartläggning visar kommunernas rapporter på stora olikheter. Flertalet kommuner har påbörjat någon form av kartläggningsarbete antingen internt vad gäller personalens språkkompetens eller inom de olika verksamheterna med fokus på barnomsorg och äldreomsorg. De kommuner som ännu inte gjort någon kartläggning har planer för genomförande och uppföljning för 2011.

I Norrbottenskommunerna har man enats om en enkät som riktar sig både till personalen inom kommunen och till allmänheten. Haparanda kommer att vidareutveckla enkäten och

genomföra sin kartläggning under 2011. I de övriga kommunerna där man redan använt enkäten har svarsfrekvensen varit väldigt olika. I Övertorneå var svarsfrekvensen så låg att det inte går att dra några slutsatser men i Pajala var den något bättre med en 75 % svarsfrekvens för förskolan. I Gällivare kommun fick man in 132 svar och Kiruna kommun fick 100 svarande.

De kommuner som använde blanketten satte in en gemensam annons om enkäten i fyra av länets lokaltidningar. Flera av kommunerna har också annonserat i lokala annonsblad som går ut till alla hushåll och haft information om enkäten på kommunens hemsida.

Resultatet i Pajala visar att flertalet av personalen talar finska och att man har ett intresse av kompetensutveckling när det gäller språket. I övrigt visar enkäten att behoven inom äldreomsorgen verkar vara tillgodosedda men att det finns stor utvecklingspotential inom förskolan. I Kiruna visade resultatet att möjligheten att använda minoritetsspråk är mest viktigt för de svarande när det gäller äldreomsorgen följt av skola.

1.2.1 Kartläggning av språkkompetens internt

När det gäller övriga kommuner inom det finska förvaltningsområdet uppger åtta att man genomfört interna kartläggningar av den egna personalens språkkunskaper. Dessa är Köping, Hallstahammar, Tierp, Östhammar, Botkyrka, Sigtuna, Södertälje och Stockholm stad.

Hur omfattande kartläggningarna är varierar dock i kommunerna. En del har skickat ut en enkät till all personal och en del har koncentrerat sig till språkkompetensen inom barn- och äldreomsorgen. I vissa rapporter slår man fast att man har, eller har bedömt att man har språkkompetens inom samtliga förvaltningar men det framgår inte på vilket sätt dessa kartläggningar har genomförts.

I Upplands Bro har man kartlagt språkkompetensen inom äldreomsorgen.

I Haninge, Uppsala och Håbo har man påbörjat en kartläggning av språkkompetens men inte hunnit få något resultat.

Västerås, Surahammar, Borås, Eskilstuna och Älvkarleby uppger att man har planerat kartläggningar av språkkompetens under 2011. Hallstahammar nämner även att man under 2011 kommer att kartlägga samtliga nationella minoritetsspråk.

I Huddinge och Upplands Väsby har man koncentrerat sin rapportering till resurser och behov inom äldreomsorg och förskola/skola

Österåker konstaterar att det finns relativt många finstalande inom äldreomsorg och förskola men det framgår inte om detta baseras på en kartläggning. I Solnas rapport framgår inte heller om man kartlagt språkkompetensen bland personalen men man skriver att Barn och utbildningsnämnden samt Omvårdnadsnämnden har gjort bedömningen att man har beredskap för att leva upp till lagen.

1.2.2 Kartläggning av behov externt

Tolv av kommunerna i Mälardalen och Västsverige har uppgett att de kartlagt behoven av service på finska i sina respektive kommuner. De flesta har fokuserat på frågor som rör service allmänt och på äldreomsorg och barnomsorg i synnerhet.

Sju kommuner uppger att man inte har gjort någon kartläggning av behoven. Dessa är Sigtuna, Tierp, Uppsala, Håbo, Upplands Bro, Älvkarleby och Köping. I Köping anser man emellertid att kommunen tillgodoser dagens behov av äldreomsorg och att efterfrågan på barnomsorg är mycket liten.

Botkyrka och Eskilstuna anger att man redan tidigare har gjort kartläggningar av behoven. Eskilstuna har till exempel gjort en kartläggning på hösten 2009, som visade att kommunen uppfyller kraven i lagen avseende äldreomsorg, barnomsorg, information och övrig service.

Eftersom de kommunala organisationerna är uppbyggda på olika sätt i de olika kommunerna är resultaten av kartläggningarna inte alltid jämförbara.

I Solna har man till exempel en organisation som bygger på brukarnas egna val och där ansvaret för kommunens olika verksamheter är fördelat på elva olika nämnder. Varje nämnd fungerar inom sitt ansvarsområde som en egen myndighet, även när det gäller budgeten. Även det ansvar som omfattas av det finska förvaltningsområdet är integrerat i respektive nämnds verksamhetsansvar och budget.

I Solna har kartläggningen bestått i att man inventerat de resurser man har inom de olika ansvarsnämnderna och konstaterat att man lever upp till de åtaganden som kommunen har enligt lagen och att utbudet motsvarar efterfrågan. Det går däremot inte att ur rapporten utläsa hur behovet faktiskt skulle kunna komma till uttryck om man gjort en ”mer aktiv” förfrågan utifrån önskemål bland brukarna och möjliga utvecklingsområden.

Av de tolv kommuner som uppger att man kartlagt behoven av finsk service har tio gjort detta i samråd med den finska minoriteten i kommunen på olika sätt. Det kan ha skett via enkäter, formella samrådsmöten, öppna möten för allmänheten, dialog med särskilt identifierade brukargrupper och kontakt och dialog med olika organisationer.

I varken Solna eller Stockholms stad har kartläggningarna skett i samråd med minoriteterna.

1.2.3 Kartläggning av förskoleverksamhet

Det verkar som om efterfrågan ökar ju mer information och aktiviteter som lyfter fram möjligheten till barnomsorg på finska. Flera kommuner vittnar dock även om att det fanns en betydligt större andel finska avdelningar inom barnomsorgen under 1980-talet men att efterfrågan därefter minskat drastiskt.

Resultaten av kartläggningarna som beskrivs i de inkomna rapporterna är en blandning av beskrivning av resurser och behov.

Fyra kommuner anger att de inte gjort någon särskild kartläggning av behoven inom förskolan och anger inte heller någon plan för när detta ska ske. Dessa kommuner är Köping, Upplands Bro, Håbo och Tierp. Två kommuner, Älvkarleby och Borås kommer att genomföra en kartläggning av barnomsorg och förskolor under 2011.

De övriga femton kommunerna i Mälardalen som kartlagt behov och resurser inom förskolan ger en något splittrad bild. En del kommuner vittnar om låg efterfrågan men det framkommer också att underlaget är betydligt större än nuvarande efterfråga och att det finns ett behov av bättre information. Revitalisering av språket ses som en viktig uppgift för förskolan.

I Stockholm stad finns det sedan tidigare finskspråkiga avdelningar inom flera av stadsdelsförvaltningarna, både i kommunal regi och i fristående. Efterfrågan varierar dock betydligt och de flesta stadsdelsförvaltningarna bedömer att efterfrågan är liten. Det har till exempel funnits lediga platser på den finskspråkiga förskolan i Norrmalm. I Hägersten – Liljeholmen fanns önskemål från en grupp föräldrar om en finskspråkig avdelning men

trots att stadsdelnämnden genomförde en informationskampanj för att få till stånd en sådan avdelning, kunde den inte öppna på grund av för lågt intresse. Samtidigt stod 64 barn i kö till den finska förskolan på Södermalm. Det framgår emellertid inte av rapporten om det finns någon analys av det låga intresset för den förskola som inte kunde öppna.

I Huddinge har man i september 2010 invigt en ny finskspråkig avdelning för nio barn och två står i kö för att börja 2011. I Uppsala har man startat en avdelning med nitton platser på en befintlig förskola. Efter en termin är platserna fyllda och ytterligare behov finns.

I Upplands Väsby har den Sverigefinska skolan över 150 elever och erbjuder aktiv tvåspråkighet i både förskola och grundskola.

1.2.4 Kartläggning av äldreomsorg

Även när det gäller kommunernas kartläggning av äldreomsorgen är dessa en blandning av inventerade behov och resurser. Några kommuner har kartlagt både behov och resurser, en del endast en av dessa variabler. Några kommuner beskriver att man har en relativt god tillgång till finskspråkig personal inom äldreomsorgen men det framkommer inte om dessa uppgifter baseras på någon systematisk kartläggning.

Fyra kommuner uppger att de inte har gjort någon kartläggning, dessa är Köping, Håbo, Älvkarleby och Borås. De två sistnämnda avser att göra en kartläggning under 2011.

I de flesta kommuner uppger man att tillgången på finskspråkig personal är stor inom äldreomsorgen och att de som önskar kan få både äldreboende och hemtjänst på finska. Flera kommuner bedömer också att behovet av finskspråkig service är som störst just inom äldreomsorgen och att den kommer att öka. Rapporterna beskriver också att det finns behov av mer information om äldreomsorg på finska.

I Huddinge har man öppnat en ny avdelning för finsktalande på äldreboendet Björnkulla där man lägger stor vikt vid finsk kultur och också driver ett särskilt projekt för dementa. Även i Västerås och Borås finns äldreboende med genomtänkt verksamhet utifrån finsk kultur och tradition. I Botkyrka har man tagit fram en särskild plan för hur man ska utveckla äldreomsorgen på finska. Flera kommuner har anlagt eller planerar att anlägga bastu i anslutning till de finskspråkiga avdelningarna inom äldreomsorgen.

1.3 Grundskydd

Väldigt få kommuner redovisar några insatser när det gäller bestämmelserna om grundskyddet i lagen. I den mån man gör insatser så gäller dessa främst den/de minoriteter som förvaltningsområdet avser.

Ingen av kommunerna i Norrbotten anger att man arbetar med grundskyddet.

Av kommunerna i Mälardalen är det endast sex kommuner som uppger att man arbetar med grundskyddet. I tre av kommunerna, Upplands Väsby, Östhammar och Borås har det hittills endast handlat om den sverigefinska minoriteten. Fokus har varit inflytande, information och kultur.

I den bemärkelsen kan man naturligtvis säga att samtliga kommuner som har ett fungerande samråd därmed arbetar med grundskyddets bestämmelser om inflytande avseende den sverigefinska minoriteten även om man inte angett detta.

De övriga tre kommunerna, Södertälje, Västerås och Eskilstuna, har angett att man uppmärksammat den romska minoriteten. Västerås har sedan 2009 ett organiserat

samarbete med romer inom Rådet för romska frågor som träffas en gång i månaden och som driver sin verksamhet i studiecirkelform. Rådet har ingen beslutanderätt. Frågor som rör den kommunala verksamheten förs vidare till den nämnd som ansvarar för respektive fråga. I Södertälje ingår finsktalande romer i samrådsgruppen. I Västerås och Eskilstuna har man dessutom uppmärksammat den romska minoriteten genom nätverksträffar, studiedagar och kartläggning.

Borås, Eskilstuna, Västerås, Älvkarleby och Surahammar nämner grundskyddet för samtliga minoriteter som ett utvecklingsområde för 2011. Även Uppsala, Hallstahammar och Haninge nämner att man avser att uppmärksamma samtliga minoriteter i sitt kommande arbete. I Botkyrka har kommunstyrelsen i sin ettårsplan för 2011 beslutat att göra en riktad insats för att etablera kontakt med den romska gruppen i kommunen.

Nio kommuner nämner överhuvudtaget inte grundskyddet. Dessa är Stockholm stad, Håbo, Tierp, Köping, Österåker, Huddinge, Sigtuna, Upplands Bro och Solna.

1.4 Statsbidrag

En klar majoritet av de kommuner som kom med i det finska förvaltningsområdet 2010, har använt endast en liten del av det utbetalda statsbidraget.

För de fem kommunerna i Norrbotten har medel utbetalats på sammanlagt 6 250 000 kronor avseende merkostnader för insatser gällande minoritetsspråk. Då dessa kommuner haft statsbidrag redan tidigare förekommer det att medel funnits kvar sedan föregående år vilket Kiruna uppgivit.

I Norrbotten har Gällivare, Övertorneå och Kiruna överskjutande medel från 2010. Haparanda har redovisat kostnader som överstiger statsbidraget. Det går dock inte att tyda från redovisningarna till Länsstyrelsen och Sametinget hur mycket de norrbottniska kommunerna har använt per minoritet. En hel del av statsbidragen i Norrbotten har använts till personalkostnader.

De Norrbottenskommuner som inte gjort av med statsbidraget för 2010 har planer för hur de ska arbeta med överskjutande belopp under 2011.

Av det totalt utbetalda beloppet på 26 625 000 kronor till övriga kommuner har dessa sammanlagt förbrukat 8 573 718 kronor, alltså mindre än en tredjedel.

Av dessa kommuner är det endast Solna och Hallstahammar som redovisar utgifter motsvarande, eller över, det utbetalade statsbidraget.

Inga kommuner av de totalt tjugosex som ingår i det finska förvaltningsområdet har redovisat några kostnader för tolkar.

Av kommunerna i Mälardalen och Västsverige har tretton kommuner gjort av med mindre än halva beloppet av statsbidraget. Nämnas bör dock att tre av kommunerna, Borås, Surahammar och Västerås kom med i förvaltningsområdet först i maj 2010. De pengar som använts har framförallt gått till information, översättningskostnader och personalkostnader.

Sex kommuner, Österåker, Huddinge, Upplands Bro, Botkyrka, Östhammar och Eskilstuna har gjort av med ca hälften av det utbetalade statsbidragen. Merparten av utgifterna har varit personalkostnader. Några kommuner har även haft utgifter för ombyggnad och anpassning av lokaler.

Två kommuner, Solna och Hallstahammar, har redovisat kostnader som överstiger statsbidraget. Även här är det personalkostnader som varit de största utgifterna. Intressant i sammanhanget är att Solna är en av de kommuner som inte har haft något samråd.

Av de kommuner som inte gjort av med statsbidraget för 2010 har cirka hälften av kommunerna i Mälardalen och Västsverige en plan för hur de ska arbeta med över-skjutande belopp under 2011.

Av kommunerna i Mälardalen och Västsverige är det tio stycken som under 2010 inte har använt något av statsbidragen till förskolan. Övriga kommuner har tillsammans använt 1 025 805 kronor till olika insatser inom förskolan.

Åtta stycken kommuner har inte använt något av statsbidraget till insatser inom äldreomsorgen. Övriga kommuner har tillsammans använt 929 877 kronor.

1.5 Övrigt

De flesta kommuner har lagt ner en hel del arbete på sina hemsidor. De har försökt identifiera vilka sidor som är viktiga för den finsktalande minoriteten och översatt dessa.

De flesta kommuner har också sett över sina rutiner för att bemöta de av allmänheten som önskar kommunicera med kommunens tjänstemän på finska. Till exempel har flera kommuner försökt bemanna växel och reception med finsktalande personal samt upprätta listor på kontaktpersoner som behärskar finska i de olika verksamheterna. I de fall det inte finns finsktalande personal har de flesta sett över rutiner för vidarekoppling till olika former av tolkservice.

2. Kommuner i förvaltningsområde för samiska

I Norrbotten ingår fem kommuner i det samiska förvaltningsområdet. Kiruna och Gällivare kommuner ingår även i förvaltningsområdet för meänkieli och finska. Fyra kommuner; Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna har varit samiska förvaltningsområden sedan år 2000. Arvidsjaur är från 2010 ny samisk förvaltningskommun i Norrbotten.

I Västerbotten tillhör följande sex kommuner det samiska förvaltningsområdet; Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Umeå och Vilhelmina.

I Jämtland ingår följande sex kommuner i det samiska förvaltningsområdet; Berg, Härjedalen, Krokom, Strömsund, Åre, och Östersund. Krokom blev förvaltningskommun 1 maj 2010.

I Dalarna ingår Älvdalens kommun i det samiska förvaltningsområdet.

För de flesta av kommunerna har 2010 varit ett år av uppbyggnad av struktur och organisation. Kunskap har inhämtats och spridits på olika sätt och grunden har lagts för ett fortsatt arbete enligt intentionerna i lag och förordning.

Organiseringen av arbetet varierar. En del kommuner har en särskild samordnare som arbetar för en viss tid eller heltid. I Jokkmokk, Arvidsjaur, Sorsele, Storuman och Älvdalen uppger kommunerna att politiker ingår i samrådsgruppen.

Några få kommuner har under en viss tid anlitat konsulter som haft till uppgift att genomföra kartläggning samt utforma förslag till handlingsplan.

Kommunernas rapporter ser olika ut, en del redovisar väldigt ingående och andra mer sparsamt.

2.1 Samråd

Samtliga kommuner utom Krokom har haft åtminstone ett möte med företrädare för samerna. Krokom har tagit kontakt med de tre samebyar som finns i kommunen och ett första möte för planering och systematisering av samråd är planerat till januari 2011. De två kommuner som också är förvaltningsområde för meänkieli och finska har haft samråd med företrädare för dessa språkgrupper.

Umeå kommun uppger att de haft ett flertal samråds- och dialogtillfällen med samer, sverigefinnar, romer och tornedalingar.

En del kommuner har redan under december 2009 inbjudit samer och andra intresserade till informationsmöte om den nya lagen som började gälla 1 januari 2010.

Inledningsvis initierades i Jämtland ett länsövergripande samrådsmöte mellan länets kommuner och samernas egna organisationer kring de samiska frågorna.

2.1.1 Former och omfattning för samråden

Former och omfattning för samråden ser lite olika ut i kommunerna. Gemensamt är att det är kommunen som har inbjudit eller kallat till möten för information om lagen eller till samråd.

Några kommuner har inbjudit till öppna möten för allmänheten för att informera om lagen samt att de träffat föräldrar till förskole- och skolbarn för att höra deras behov.

I flertalet av kommunerna finns det samebyar och sameföreningar som det varit naturligt att kontakta och i de flesta fall består samrådsgrupperna av företrädare för samebyarna och sameföreningen och tjänstemän från kommunen.

Av de fyra kommuner i Norrbotten som sedan 2000 varit samiska förvaltningskommuner uppger tre att ledamöterna i samrådsgruppen arvoderas enligt kommunens arvodesreglemente.

Gällivare kommun som är förvaltningsområde för flera språk har börjat hitta formen för samråd. Samrådsgruppen består av fyra företrädare för sameföreningarna, två företrädare för Finska föreningen och två företrädare för STR-T. Samrådsgruppen har under 2010 haft sju möten.

Jokkmokks kommun har en samrådsgrupp etablerad sedan 2003 som sammanträder enligt fastslagna mötesdatum under året. Minoritetsspråkgruppen består av politiskt valda representanter samt företrädare för samebyarna och sameföreningarna i Jokkmokk. De sistnämnda har nominerat en representant vardera.

Kommunstyrelsen i Arvidsjaur har utsett en arbetsgrupp med tre politiskt valda personer och tre företrädare valda av samebyarna och sameföreningen. Samråden sker i denna arbetsgrupp. Kommunen har dessutom fler öppna samråd, dit alla är välkomna, på så sätt kan man motverka en del av upplevt utanförskap. Kommunen vill se fler former av samråd.

Under 2010 har Umeå kommun haft ett flertal samråds- och dialogtillfällen med de nationella minoriteterna. Arbetsgruppen har haft 12 träffar under året och till dessa träffar har företrädare för samerna, sverigefinnarna, romerna och tornedalingarna inbjudits. I mars bjöd kommunen in till ett informationsmöte om minoritetsreformen dit samtliga minoriteter var inbjudna. I juni och november bjöd kommunen samiska representanter till samrådsmöten och i december samtliga finsktalande. Inbjudan har skickats ut via personliga brev, annonser i de lokala nyhetstidningarna och inbjudan har även skickats ut via kommunens personaltidning och kommunens offentliga webb.

Socialtjänsten i Umeå har informerat om minoritetsreformen och samiskt förvaltningsområde genom deltagande i seniorvimmel och genom information i tidskriften "Hallo senior". Båda dessa aktiviteter vänder sig till alla umebor + 65 år och äldre.

Samrådsgruppen i Storumans kommun består av företrädare från kommunens två samebyar samt även företrädare från samiskt språkcentrum, Daernan saemieskuvle, Tärna sameförening, Vadetejen saemej sijte. Kommunen har både politiska och tjänstemannaföreträdare från skola och omsorg samt kommunledning som deltar i samråden. Gruppen har hittills hållit två möten.

Åre bildade tidigt en samrådsgrupp bestående av 3 sydsamiska kvinnor som bidragit med idéer och synpunkter till handlingsprogrammet och de åtgärder som kommunen genomfört. Gruppen har träffats 7 gånger och är från 2011 kompletterad med en ungdomsrepresentant och man söker en manlig deltagare därtill.

I Östersund sker samordningen av kommunstyrelsen och kommunledningsförvaltningen när det gäller samiska frågor. När det gäller övriga minoriteter hanteras den fråga av de enskilda kommunala förvaltningarna utifrån de behov som finns med hänvisning till lagstiftningen. Det sker inget löpande samråd med dessa minoriteter.

Härjedalens kommun har under hösten bildat arbetsgruppen Vaajman Giele. Arbetsgruppen består av sex samiska företrädare från kommunen och 4 representanter från kommunförvaltningen. Arbetsgruppen har också en referensgrupp bestående av företrädare för kommunens tre samebyar och en företrädare från vardera av de två grannkommunerna. Arbetsgruppen har sammanträtt vid två tillfällen.

Ett råd för minoritetsspråk bildades våren 2010 i Älvdalens kommun. Rådet består av fem medlemmar. Två politiker, en tjänsteman och två representanter för samerna. Rådet har genomfört fem råd där utvecklings- och informationsfrågor har varit de mest dominerande frågorna. Från länet har Länsstyrelsen och Landstinget deltagit vid ett av mötena.

2.1.2. Förankring av förslag och beslutsformer

Någon kommun redovisar att behov och idéer diskuteras under de olika mötena. Vid nästa möte redovisar kommunen vad som skett sedan det senaste mötet. Överlag framkommer inte helt tydligt vilka som fattar de formella besluten.

Lycksele kommun har vid två tillfällen under början av 2010 inbjudit allmänheten, samebyar och sameföreningar till information och samtal. Vid första mötet diskuterades ett utkast till handlingsplan för samiska som kommunens tjänstemän hade tagit fram. Alla närvarande fick möjlighet att lämna synpunkter på och komplettera förslaget till nästa möte. Utformningen av en samrådsmodell tog också upp under mötet. Vid det andra mötet togs handlingsprogrammet åter upp för diskussion. Mötet uttryckte en vilja att bilda ett samiskt råd där samtliga samebyar och de två aktiva sameföreningarna skulle ha var sin företrädare. Kommunfullmäktige fastställde i juni månad handlingsplanen för 2010-2011 för samiska.

Samrådsgruppen i Storuman avses kunna ha en viss beredande funktion inför eventuella kommunala beslut där kommunstyrelsens arbetsutskott utgör normal beslutsnivå, men gruppen ska även kunna föreslå olika typer av åtgärder som främjar minoritetsspråken.

I Jokkmokk hanterar minoritetsspråkgruppen frågor rörande minoritetsspråk samt samtliga ansökningar om bidrag finansierade av statsbidraget.

I Gällivare tas alla ansökningar av medel upp under alla möten. Minoritetsspråkshandläggaren har delegation på ett basbelopp om ärendena är akuta mejlas dessa ut till företrädarna i samrådsgruppen för godkännande.

Kommunstyrelsen i Arjeplog beslutar om samtliga ärenden gällande minoritetsfrågor. Ärenden ska beredas av samrådsgruppen, bestående av tjänstemän och företrädare för samebyarna och sameföreningen i kommunen.

2.2 Kartläggning

Kartlägningsarbetet har genomförts eller ska påbörjas i de flesta av kommunerna. Någon kommun uppger att kartläggningen skett i samråd med samerna. Minoritetsspråkgruppen i Jokkmokk har deltagit aktivt i genomförandet av kartläggningen. Arvidsjaur presenterades kartlägningsblanketterna för de samiska företrädarna under ett samrådsmöte och vissa ändringar gjordes i samråd. Om kartläggningen skett i samråd i de övriga kommunerna framgår inte av deras redovisningar.

Alla förvaltningskommuner i Norrbotten konstruerade tillsammans i början av 2010 fyra blanketter för kartläggning av kompetens i minoritetsspråken och behov av service på minoritetsspråken inom 1. kommunens personal, 2. förskola/förskoleklass, 3. äldreomsorg och 4. allmänheten. De kommuner som använt blanketterna har anpassat dem till

förhållandena i deras egen kommun. En gemensam annons om enkäten har funnits i fyra av länets lokaltidningar. Flera av kommunerna har också annonserat i lokala annonsblad som går ut till alla hushåll och också på kommunens hemsida.

Några kommuner som inte än genomfört kartläggningen planerar att genomföra dem under 2011 och avser att använda den modell för kartläggning som beskrivs i Sametingets språkhandbok.

2.2.1. Kartläggning av språkkompetens internt

De flesta kommuner har genomfört kartläggning av språkkompetensen internt bland personalen. En sammanfattning av den kartläggningen visar, att det råder stor brist på samisktalande personal hos kommunernas olika förvaltningar. Däremot är det många som önskar fortbildning i samiska och samisk kultur. För att öka språkkompetensen bland personalen har eller kommer ett flertal kommuner att erbjuda dem kurser i samiska och i några fall även om samisk kultur. Några kommuner uppger att vid rekrytering ska hänsyn tas till språkkunskaper i samiska.

I Kiruna har samtliga förvaltningar kontaktpersoner att hänvisa till om man vill framföra sitt ärende på meänkieli och finska. Samisk språkkompetens finns enbart hos barn- och utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen.

Arjeplog har en anställd på kommunhuset som ger service på samiska vid behov och fungerar även som kontakttolk. Kommunen uppger att de har anställda som behärskar finska och meänkieli men inte jiddisch eller romani chib.

Vilhelmina har en anställd kanslist som kan ge service på sydsamiska.

Krokoms kommun har sex anställda inom barn- och utbildningsförvaltningen som är samisktalande och tre inom äldreomsorgen.

Åre kommuns kartläggning visar att mycket få anställda inom kommunen talar sydsamiska. Utöver sydsamiska finns också enstaka anställda som talar meänkieli och finska. Kommunen har idag beredskap/ kontaktpersoner för att tillgodose eventuella tolkbehov på sydsamiska, meänkieli, och finska.

2.2.2. Kartläggning av behov externt

Ungefär hälften av kommunerna uppger att de har eller ska påbörja kartläggning av behov av service på samiska. Någon kommun uppger att de har fått för få svar på enkäterna och anser därför det svårt att analysera svaren.

En sammanfattning av enkätundersökning i Kiruna visar att de fått 100 svar. Viktigt för dessa är att kunna använda sig av det språk de talar/behärskar inom äldreomsorgen och att få möjlighet till språkundervisning i skolan i nordsamiska. Mer än hälften av dem som svarat har önskat att kunna använda sig av sitt språk vid alla kommunala förvaltningar.

I Gällivare och Arjeplog vill de svarande använda språken i kontakt med förskolan, skolan, äldreomsorgen och annan kommunal förvaltning.

Sedan 2007 har förvaltningarna i Gällivare en gång om året fått redovisa hur många besökare de haft som vill tala minoritetsspråk. Under 2007 och 2008 fanns inga som ville använda sitt minoritetsspråk. Under 2009 ville två personer använda finska vid Miljö och byggkontoret. Under 2010 har två personer velat använda finska, en i kommunens växel och en vid Miljö och byggkontoret. Två personer har velat använda samiska, en person i kommunens växel och en person hos minoritetsspråkshandläggaren.

Arjeplog, Arvidsjaur, Sorsele och Malå har en gemensam telefonväxel där samiskspråkigkompetens finns.

Umeå uppger att man har rutiner för hur kommunens telefonväxel ska hantera efterfrågan av handläggning på minoritetsspråk.

Östersund uppger att man har rutiner för att kunna erbjuda service på samiska. Under 2010 har det inte efterfrågats vid något tillfälle.

2.2.3. Kartläggning av förskoleverksamhet

Av de kommuner som inte redovisar att de genomfört kartläggning av behoven inom förskolan finns två i Norrbotten, två i Västerbotten och två i Jämtland-Dalarna. Resultaten av kartläggningen från de övriga kommunerna är en blandning av beskrivning av resurser och behov och i en del fall även förslag till innehåll i verksamheten.

Arvidsjaur distribuerade frågeformulären via alla barn i förskola och förskoleklass. Totalt inkom svar från cirka 40 % av föräldrarna till barnen i förskola och 76 % i förskoleklass. De allra flesta av familjerna i kommunen svarar att de varken talar samiska hemma eller önskar samiska till sina barn i förskolan. De som talar samiska eller önskar samiska för sina barn i förskola och förskoleklass vill ha det på nordsamiska, pitesamiska och ume-samiska. Föräldrarna önskade bland annat en egen samisk förskoleavdelning. Tre familjer anger att de gärna vill samarbeta med förskolan, till exempel ta med barnen till rengärdet eller ut i skogen.

I Arjeplog har 14 föräldrar till 17 barn ansökt om samisk förskoleverksamhet till sina barn. Föräldrarna har önskemål om bland annat samisktalande personal på förskolan, språkträning i samiska, samisk mat och samiskt innehåll i verksamheten, besöka rengärden, för att minska utanförskap och öka förståelsen ska alla barn få en inblick i samiskt språk och kultur och levnadssätt hos samer.

Sorsele kommun anpassade sin enkät från Arvidsjaur kommun. Totalt inkom 14 enkät-svar rörande ett 20-tal förskolebarn vid tre geografiskt spridda enheter och önskemål om flera av de varieteterna umesamiska, sydsamiska respektive nordsamiska vid varje enhet. Kommunen rapporterar att de under hösten startat förskoleverksamhet på samiska.

I Krokoms kommun finns det 24 samisktalande barn i förskolan. Kommunen har samisk-talande personal vid två förskolor och bedriver förskoleverksamhet på samiska vid en av förskolorna. I den andra förskolan används samiska parallellt med svenska.

Bergs kommun redovisar att samisk språkkompetens inte finns tillgänglig på förskolorna i kommunen. På förslag av den samiska samrådsgruppen har ett föräldrakooperativ startat som har till sin främsta uppgift att erbjuda förskola i samisk miljö. Samisk kultur och språk genomsyrar verksamheten som pågår tre dagar i veckan.

2.2.4. Kartläggning av äldreomsorg

Av de kommuner som inte redovisar att de genomfört kartläggning av behoven inom äldreomsorgen finns fyra i Västerbotten och tre i Jämtland-Dalarna.

Kommunernas redovisningar är en blandning av inventerade behov och resurser. Några redovisar önskemål om aktiviteter. Kartläggningarna visar att kommunerna har ett fåtal anställda eller helt saknar samisktalande personal inom äldreomsorgen.

Kiruna kommun har gjort enkätundersökning bland alla kunder på särskilt boende samt hemtjänsten. Svaren visar att ett fåtal personer talar samiska och vill ha omvårdnad och service på samiska.

I Arvidsjaur har kartlägningsformuläret distribuerats via post till alla 357 brukare av äldreomsorg i kommunen. Cirka 29 % av brukarna svarade på enkäten. Endast en person talade samiska och önskade inte service på samiska. Tre personer gav förslag på samiska aktiviteter till exempel berättarafton, sång, visa samiska föremål för att väcka minnen. Kartläggningen av behovet av samisk service i äldreomsorgen visade att de äldre i största grad önskar kulturella inslag.

Kartläggningen i Arjeplog från brukarna inom äldreomsorgen omfattar 21 svar. Av dessa är det 2 personer som pratar samiska. Båda önskar service och omvårdnad på samiska. Övrigt önskar brukarna olika kulturinslag som handlar om samer och samisk kultur, exempelvis mat, nyheter.

Krokom har några få anställda inom äldreomsorgen som är samisktalande men ingen efterfrågan på omvårdnad på samiska.

Bergs kommun har intervjuat äldre samer bosatta i kommunen för att höra deras synpunkter och önskemål. De vill få tala samiska, ta del av samisk kultur och mattraditioner och träffa andra äldre samer. Initialt har i samarbete med ett samiskt företag, äldre samer erbjudits traditionell mat en dag i veckan. De har även inbjudits till en sammankomst. Behovet av samisktalande personal inom äldreomsorgen är uttalat. Inom befintlig personalgrupp finns ingen som är samisktalande. Vid rekrytering av personal inom äldreomsorgen kommer hänsyn att tas till språkkunskaper, särskilt i sydsamiska.

2.3 Grundskydd

Kommunerna har fått i gång samråd med samer och även med företrädare för meänkieli och finsktalande. Många kommuner redovisar att en del av statsbidraget använts till språk- och kulturinslag.

Några kommuner uppger att de har information om lagen på kommunens hemsida.

Umeå kommun uppger att de även etablerat nätverk med organisationer för samtliga nationella minoriteter.

Ingen kommun redovisar insatser avseende grundskydd utanför förvaltningsområdet.

2.4 Statsbidrag

Sametinget har betalat totalt 16 375 000 kronor i bidrag till kommuner som ingår i det samiska förvaltningsområdet. Av bidraget har de förbrukat totalt 7 718 041 kr.

Tre kommuner i Norrbotten har tilldelats 1 grundbelopp (750 000 kr) i statsbidrag. De två kommuner som ingår i flera förvaltningsområden har utöver grundbeloppet tilldelats ett tillägg på 500 000 kr. Totalt utbetalt statsbidrag uppgår till 4 750 000 kr.

Samtliga kommuner i Norrbotten har använt mer än hälften av statsbidraget. Statsbidraget har använts till bl. a. personalkostnader, rekrytering av samordnare, informationsmaterial och annat material, utbildning, översättningskostnader, kartläggning, kulturprogram.

Kiruna kommunen uppger att den faktiska kostnaden för 2010 är 1 180 820 kr. De har ackumulerade medel från 2009 på 1 598 194 kr. Detta medför att kommunen har utgående och ackumulerade medel per 2010-12-31 på 1 667 374 kr. Statsbidraget har

bland annat använts till personalkostnader, översättningar, informationsmaterial, kulturaktiviteter, språk- och kulturläger för ungdomar, enkätundersökning.

I Västerbotten har fem av kommunerna tilldelats 1 grundbelopp (750 000 kr). Umeå har fått 2 250 000 kr. Totalt utbetalt statsbidrag uppgår till 6 000 000 kr.

Fyra av kommunerna i Västerbotten har förbrukat mindre än halva beloppet av statsbidraget. Statsbidraget har använts till bland annat personalkostnader, bidrag till kulturarrangemang, informationsmaterial och annat materialinköp, studieresa till Jokkmokk. Malå och Storumans kommuner har använt mer än hälften av statsbidraget till bland annat personalkostnader, kartläggning, projekt.

Fem kommuner i Jämtland har tilldelats 1 grundbelopp (750 000 kr). Östersunds kommun har tilldelats 1 125 000 kr. Kommunen har återbetalat 850 000 kr av statsbidraget. Totalt utbetalt statsbidrag uppgår till 4 875 000 kr.

Älvdalens kommun i Dalarna har tilldelats 1 grundbelopp (750 000 kr). Totalt utbetalt statsbidrag uppgår till 750 000 kr.

Av kommunerna i Jämtland/Dalarna har fem kommunerna förbrukat mindre än hälften av statsbidraget. Statsbidraget har bl. a. använts till personalkostnader, information, utbildningskostnader, ta fram handlingsplan, konferenser/resor, materialinköp.

Krokom och Bergs kommuner har förbrukat ca hälften av statsanslaget till bland annat personalkostnader, seminarium, ungdomsläger, förskoleverksamhet, språkprojekt, konsult.

Gällivare, Umeå och Östersund redovisar kostnader för tolk.

De flesta kommuner redovisar hur de ska använda överskjutande medel under 2011.

Kiruna redovisar 1 598 194 kr som kvarvarande medel från år 2009 och Östersund återbetalar 850 000 kr. Förbrukningen är beräknat på redovisade faktiska kostnader 2010.

2.5 Övrigt

För att få en bild över hur ett förvaltningsområde kan jobba med den samiska frågan åkte redan i februari en arbetsgrupp från Umeå kommun på studieresa till Jokkmokk. Även övriga kommuner i Västerbotten som ingår i det samiska förvaltningsområdet bjöds in till denna studieresa. Samtliga kommuner utom en deltog. Studieresan var givande och inspirerande.

Vissa ansvariga tjänstemän och politiker från kommuner i Västerbotten träffades i mars för en heldagskonferens för fortsatt diskussion om hur man på bästa sättet utvecklar kommunerna inom minoritetspolitiken. Man kom fram till att fortsätta att träffas och höja kompetensen tillsammans bland annat inom ramen för ett Interreg-projekt. Umeå universitet, Västerbottens Museum, Västerbottens läns landsting deltog också i mötet.

Lycksele, Åre, Östersund och Arjeplog kommuner uppger att de har handlingsplan för verksamheten. En hel del av de övriga kommunerna håller på att ta fram handlingsplaner. Bergs kommun har en verksamhetsredovisning av arbetet 2010.

Umeå kommun har en handlingsplan som arbetsgruppen med representanter från olika verksamheter i kommunen tillsammans med samiska företrädare jobbat fram. Kommunen har även en kommunikationsplan kring minoritetsarbetet.

I Umeå har kommunens medborgare har möjlighet att lämna in medborgarförslag. Ett medborgarförslag från den svenskfinska minoritetsgruppen om att kommunen skulle ansöka om frivillig anslutning till det finska förvaltningsområdet bifölls. Umeå kommun ingår nu i förvaltningsområden för samiska och finska från och med den 1 februari 2011.

Förskolepersonal från Arvidsjaur har besökt den samiska förskolan i Jokkmokk för att ta del av deras erfarenheter. En förskoleavdelning har sedan dess fått en samisk profil.

Ansvarig tjänsteman hos några av kommunerna har informerat kommunfullmäktige, kommunstyrelse, förvaltningschefer, rektorer, samtliga anställda inom kommunen om lagen.

I en del fall har råd och information inhämtats genom samverkan med andra kommuner inom förvaltningsområdet, samiska organisationer samt kommuner och Samiska institutioner i Norge liksom från personal vid Sametinget och samiska språkkonsulenter.

Ett flertal kommuner har på kommunens hemsida synliggjort det samiska genom att skriva fakta om samer. Någon har även skrivit på samiska. Några kommuner uppger att de påbörjat skyltning av lokaler på samiska. Andra har för avsikt att göra det under 2011.

Umeå kommun har på statsbiblioteket inrättat ett särskilt samiskt rum där den samiska kulturen synliggörs på olika sätt.

3. Kommuner i förvaltningsområde för meänkieli

Fem kommuner ingår i förvaltningsområdet för meänkieli - Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, och Övertorneå. De har alla ingått i förvaltningsområdet sedan 2000 och ingår dessutom i förvaltningsområdet för det finska språket och i Gällivare och Kiruna dessutom för de samiska språken. Dessa fem kommuner har därför en annorlunda situation än de övriga som ingår i förvaltningsområde först sedan 2010, så till vida att minoritetsarbetet redan varit etablerat. Ändå får nog 2010 i flera fall ses som en omstart.

I kommunerna i Norrbotten skiljer sig situationen dessutom rejält från övriga kommuner i förvaltningsområdena, såtillvida att majoriteten av kommuninvånarna talar ett eller flera av minoritetsspråken. Det gör att kommunikationen på meänkieli äger rum ofta mellan brukare och verksamheten.

Även dessa kommuner har valt att organisera arbetet med minoritetsfrågorna på olika sätt. Flera har heltidsarbetande samordnare och kontaktpersoner inom varje förvaltning som träffas regelbundet och tillsammans med lokala företrädare för minoriteten utvecklar arbetet.

Olikheterna i redovisningen gör att det är svårt att ge en sammanfattande bild av läget också i förvaltningsområdet för meänkieli. Till det kommer att de fem kommunerna inte sårredovisar sitt arbete för respektive förvaltningsområdesminoritet. Kommunerna har också valt att rapportera på relativt olika sätt, både i de beskrivande delarna och i de mer konkreta budgetrapporterna. Det gör det också är svårt att aggregera resultaten.

3.1 Samråd

De fem kommunerna inom förvaltningsområdet för meänkieli har sedan tidigare fungerande samråd med företrädare för STR-T lokalt eller regionalt.

Samrådsmodellerna varierar däremot väsentligt beträffande både form och omfattning, då de i flera fall omfattar två eller tre minoritetsgrupper. Även processerna bakom tillkomsten av samråden skiljer sig åt mellan kommunerna.

3.1.1 Former och omfattning för samråden

I samtliga kommuner där det finns ett samråd är det en företrädare för den kommunala förvaltningen som fungerar som sammankallande. De flesta kommuner har angett att man har en bestämd plan för hur ofta samrådsgruppen ska sammanträda, men antalet träffar varierar från en gång i månaden till fyra gånger per år. I några kommuner har man träffats vid färre tillfällen.

I Haparanda har man en särskild Minoritetsspråksdelegation, i vilken ingår företrädare för Finska Föreningen, Sverigefinska pensionärerna i Haparanda och Svenska Tornedalingar (STR-T). Generella samrådsmöten ska hållas minst 2 gånger/år. Därutöver ska varje nämnd inom sitt område anordna samråd i frågor som berör minoriteten.

Gällivare kommun som är förvaltningsområde för flera språk har under 2010 börjat hitta formen för samråd. Samrådsgruppen i Gällivare består av fyra företrädare för sameföreningarna, en från varje förening, två företrädare för Finska föreningen och två företrädare för STR-T. Samrådsgruppen har under detta år haft sju möten.

I Gällivare tas alla ansökningar av medel upp under alla möten. Minoritetsspråks-handläggaren har delegation på ett basbelopp. Om ärendena är akuta mejlas dessa ut till företrädarna i samrådsgruppen för godkännande.

3.1.2 Förankring av förslag och beslutsformer

De förslag som kommer fram i samrådsgrupperna behandlas på olika sätt i de olika kommunala strukturerna, beroende på vilken status som samrådsgruppen har.

3.2 Kartläggning

I Norrbottenskommunerna har man enats om en enkät som riktar sig både till personalen inom kommunen och till allmänheten. De konstruerade tillsammans i början av 2010 fyra blanketter för kartläggning av kompetens i minoritetsspråken och behov av service på minoritetsspråken inom 1. kommunens personal, 2. förskola/förskoleklass, 3. äldreomsorg och 4. allmänheten. De kommuner som använt blanketterna har anpassat dem till förhållandena i deras egen kommun. En gemensam annons om enkäten har funnits i fyra av länets lokaltidningar. Flera av kommunerna har också annonserat i lokala annonsblad som går ut till alla hushåll och också på kommunens hemsida.

Haparanda kommer att vidareutveckla enkäten och genomföra sin kartläggning först under 2011. I de övriga kommunerna där man redan använt enkäten har svarsfrekvensen varit väldigt olika. I Övertorneå var svarsfrekvensen så låg att det inte går att dra några slutsatser men i Pajala var den något bättre med en 75 % svarsfrekvens för förskolan. I Gällivare kommun fick man in 132 svar och Kiruna kommun fick 100 respondenter. Enkäten gick ut till samtliga hushåll i dessa kommuner.

Resultatet i Pajala visar att flertalet av personalen talar finska/meänkieli och att man har ett intresse av kompetensutveckling när det gäller språket. De allra flesta föräldrar önskar verksamhet på meänkieli/finska, även om de inte själva talar språket. I övrigt visar enkäten att behoven inom äldreomsorgen verkar vara tillgodosedda men att det finns stor utvecklingspotential inom förskolan. I Kiruna visade resultatet att möjligheten att använda minoritetsspråk är mest viktigt för respondenterna när det gäller äldreomsorgen följt av skola.

3.2.1 Kartläggning av förskoleverksamhet

Generellt kan sägas att det verkar som om efterfrågan ökar ju mer information och aktiviteter som lyfter fram möjligheten till barnomsorg på finska.

3.2.2 Kartläggning av äldreomsorg

I dessa kommuner redovisas en relativt god tillgång till finsk-/meänkielispråkig personal inom äldreomsorgen.

3.3 Grundskydd

Ingen av de fem kommunerna anger att man arbetar med lagens bestämmelser om grundskydd för de grupper som inte ingår i skyldigheterna för respektive förvaltningsområde.

3.4 Statsbidraget

För dessa fem kommuner har medel utbetalats på sammanlagt 6 250 000 kronor avseende merkostnader för insatser gällande minoritetsspråk. Då dessa kommuner haft statsbidrag redan tidigare förekommer det att medel funnits kvar sedan föregående år, vilket Kiruna uppgivit.

Gällivare, Kiruna och Övertorneå har överskjutande medel från 2010. Haparanda har redovisat kostnader som överstiger statsbidraget. Det går dock inte att tyda från redovisningarna till Länsstyrelsen hur mycket de fem kommunerna har använt per minoritet. En hel del av statsbidragen har använts till personalkostnader.

De kommuner som inte gjort av med statsbidraget för 2010 har planer för hur de ska arbeta med överskjutande belopp under 2011.

3.5 Övrigt

I Pajala kommun har försökt gjorts med simultantolkning till/från finska/meänkieli vid kommunfullmäktiges sammanträden.

Haparanda antog 2004 ett program för minoritetsspråk, som reviderades under 2010.

En utökad skyltning på minoritetsspråk har redovisats av Pajala kommun.

De flesta kommuner har också sett över sina rutiner för att bemöta de av allmänheten som önskar kommunicera med kommunens tjänstemän på minoritetsspråk. Det gäller också till exempel bemanning av växel och reception med samt att upprätta listor på kontaktpersoner i de olika verksamheterna.

4. Analys/reflektioner

4.1 Framgångsfaktorer

Det varierar naturligtvis från kommun till kommun, men en tydlig framgångsfaktor verkar vara att det finns en särskild samordnare/processledare, som fokuserat kan arbeta med uppdraget. De kommuner som har rekryterat en sådan samordnare förefaller att ha kommit längre i arbetet, än de kommuner som har uppdragit åt befintlig personal att sköta denna uppgift vid sidan av andra arbetsuppgifter.

Förutom en ordentlig satsning på resurser i form av personal, krävs även mandat och en tydlig viljeinriktning från såväl den politiska ledningen som ledningen på verksamhetsnivå. Med en engagerad samordnare utan motsvarande engagemang i den kommunala strukturen finns det en risk för att mobiliseringsarbetet i det civila samhället går framåt utan att åstadkomma några egentliga resultat i den kommunala verksamheten.

En avgörande faktor för hur arbetet ska lyckas är naturligtvis ett fungerande samråd och en aktiv minoritet i kommunen.

Det förefaller som om kommuner, vilka på eget initiativ har ansökt om anslutning till förvaltningsområde, när detta beviljats ofta går in i arbetet med en högre intensitet och med mer genomtänkta planer för detta.

Ett viktigt utvecklingsområde för Länsstyrelsen och Sametinget blir att hitta en mer strukturerad mall för rapportering än den som använts inför denna rapport.

4.2 Samråd

De flesta kommuner har etablerat organiserade och regelbundna samråd. Däremot finns det många olika definitioner på vad som menas med samråd, liksom många olika lokala lösningar för hur dessa går till. Generellt kan man konstatera att samråden i huvudsak används som en plattform för dialog mellan kommunen och företrädare för minoriteterna. De har endast undantagsvis beslutsmandat. Många kommuner tycker att det är svårt att bedriva samråd och trevar sig fram.

I det finska förvaltningsområdet uppges även en osäkerhet kring hur representativa de företrädare är som man för dialogen med, liksom hur och i vilken utsträckning man ska försöka få kontakt med dem som inte är föreningsaktiva.

I några av kommunerna där det saknats finska föreningar, har man tagit hjälp av Sverigefinska Riksförbundet för att etablera former för dialog. I något fall har detta lett till att man bildat en lokalförening. Det är oklart i vilken utsträckning kommunerna i förvaltningsområdet för finska känner till att de kan vända sig till Sverigefinländarnas delegation, som har ett särskilt öronmärkt statsbidrag med syfte att stärka sverigefinnarnas samråd och dialog med kommuner och landsting i detta förvaltningsområde.

Övertorneå och Pajala saknar etablerade samråd med den sverigefinska gruppen trots att kommunerna ingått i förvaltningsområdet ända sedan starten år 2000. Kanske finns förklaringen att söka i det något annorlunda förhållande som råder mellan minoritets- och majoritetsspråk i dessa kommuner.

Väldigt få kommuner har tänkt i termer av breda samrådsgrupper, där samtliga nationella minoriteter finns med. I den mån man har tänkt utanför den grupp som förvaltningsområdet avser, är det främst romer som uppmärksammas men ytterst få kommuner har etablerat samrådsformer med den romska gruppen.

Det framgår inte tydligt i vilken utsträckning kommunerna har, eller utnyttjar möjligheterna att använda befintliga brukarråd. En del hänvisar till samarbete med pensionärsråd men ingen kommun beskriver att man tagit in dessa frågor i till exempel ungdomsråden.

Flera kommuner inom det samiska förvaltningsområdet arvoderar sina samrådsgrupper. Det kan vara ett sätt att stärka möjligheterna att finna former för samråd i kommunerna.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det fortfarande behövs en hel del informationsinsatser och annat stöd riktade till kommunerna beträffande samråd.

4.3 Kartläggning

Kommunerna har tolkat kartläggning på olika sätt, vilket gör att det är svårt att dra generella slutsatser av rapporterna. Här finns ett tydligt behov av att utveckla syftet med kartläggning av såväl kommunernas resurser som minoriteternas behov.

Den låga svarsfrekvensen på enkäten som använts i Norrbotten kräver en djupare analys. Det framgår inte på vilket sätt minoriteterna varit involverade i spridningen av enkäten, eller om det gjorts någon utvärdering till varför man fått så få svarande. Det är naturligtvis av största intresse, då ett lågt intresse från brukarna påverkar de satsningar som görs inom minoritetspolitiken.

Många kommuner har inventerat den egna personalens språkkunskaper och befintliga resurser inom förskola och äldreomsorg. Några kommuner i det finska förvaltningsområdet anför att lagen om PUL skulle utgöra ett hinder för att kartlägga personalens språkkompetenser.

Få kommuner inom det finska förvaltningsområdet har däremot gjort någon systematisk kartläggning av behoven hos brukarna. I än mindre utsträckning har någon behovsanalys för framtiden gjorts. När det gäller det samiska förvaltningsområdet har ungefär hälften av kommunerna genomfört eller ska påbörja en sådan kartläggning.

Många kommuner har utgått från antaganden om att resp. förvaltningschef känner till situationen både när det gäller behov och resurser.

När det gäller förskolan, tillämpar flera kommuner rutinen att fråga blivande föräldrar inom förskolan om de har ett annat modersmål än svenska i hemmet. Av svaren drar man sedan slutsatser om, huruvida det finns behov av finsk förskola eller inte. Få ställer däremot frågan till föräldrarna direkt, om de skulle efterfråga förskola på finska om kommunen faktiskt tillhandahöll sådan. Endast några kommuner har haft möten med samiska föräldrar till förskolebarn för att höra sig för om deras önskemål och behov.

Allt för få kommuner uppmärksammar, att även vuxna behöver få stöd i att förbättra sina språkkunskaper i samiska, inte minst för att kunna stödja barnens språkutveckling.

Samisk förskoleverksamhet finns sedan tidigare i Kiruna, Gällivare, Jokkmokks och Storums kommuner. Flera kommuner uppger att samiska föräldrar efterfrågar samisk förskoleverksamhet till sina barn. Att det finns efterfrågan på samisk förskoleverksamhet tyder på att samiska föräldrar har en vilja att bevara samiskan och vill vända språkbytest-processen. Barnen måste få stöd och stimulans i sin språkutveckling i samiska genom samisk förskoleverksamhet.

Flera kommuner vittnar om att efterfrågan på finskspråkig barnomsorg sjunkit drastiskt sedan 1980 talet då utbudet var relativt stort. Det vore intressant att fördjupa kunskapen om vilka faktorer som påverkat avvecklingsprocessen och analysera om man kan hitta åtgärder som skulle leda till ökad efterfrågan och därmed bidra till en revitalisering av minoritetsspråken.

Ytterst få kommuner har gjort kartläggning av befintliga resurser eller behov avseende de minoriteter som inte ingår i förvaltningsområdet.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det återstår mycket av kartläggning i kommunerna för att få en klar bild av läget, vad gäller såväl befintliga resurser som framför allt minoriteternas behov.

4.4 Grundskydd

Ytterst få kommuner arbetar med lagens bestämmelser om grundskydd. I den mån man gör det gäller det även i dessa fall den eller de minoriteter som ingår i förvaltningsområdet. Några kommuner uppger att man har någon form av dialog med eller planerar insatser för den romska gruppen. När det gäller övriga grupper saknas det i stort sätt helt. De flesta kommuner verkar inte ha uppfattat, att man också har skyldigheter gentemot övriga minoriteter vad gäller grundskydd.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att kommunerna behöver göra betydligt mer för att säkerställa de skyldigheter man har gentemot övriga minoriteter.

4.5 Statsbidrag

De flesta kommuner har endast använt en mindre del av statsbidraget för 2010. Det anses fortfarande finnas en osäkerhet om hur och till vad man kan använda statsbidragen. Trots att det funnits ett uttalat önskemål från Länsstyrelsen och Sametinget att använda statsbidraget till att göra kartläggningar, har mycket få kommuner använt medel till detta ändamål.

Till en viss del kan kommuner ha svårt att avgöra vad som är en merkostnad. Särskilt när det gäller tolkning, och förskola respektive äldreomsorg har ju kommunerna ansvar enligt andra regelverk. Det blir ibland en tolkningsfråga om kostnader inom dessa områden är en merkostnad med anledning av den nya lagstiftningen om nationella minoriteter eller om de ska rymmas inom ordinarie budget.

Personalkostnader står inte oväntat för de största utgifterna. I en del kommuner som förutom samordningsfunktionen redovisar stora kostnader för personal, är det svårt att utläsa vad dessa kostnader kan ha bidragit till i utvecklande av arbetet med nationella minoriteter.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att de som samordnande myndigheter behöver se till att systemet för kommunernas återrapportering av statsbidraget utvecklas.

4.6 Övrigt

Trots mycket dialog med kommuner och många tillfällen till information uppger många viss osäkerhet om vad de som kommuner bör göra och hur de ska arbeta med minoritetspolitiken.

En del kommuner uppger sig inte veta varför de ingår i förvaltningsområde och vad som förväntas av dem.

I förvaltningsområdet för meänkieli talar/förstår många invånare och därmed också personal inom såväl kommuner som förskola och äldreomsorg detta språk. Även inom förvaltningsområdet för finska finns framför allt inom äldreomsorg men också till viss del inom förskola personal som talar finska. Inom förvaltningsområdet för samiska är läget helt annorlunda. Några få kommuner kan erbjuda språkservice på samiska. Språkkunskaper i de olika samiska språken är genomgående svagt i kommunerna. Språken behöver synliggöras och utbildningsinsatser genomföras. Samverkan mellan kommuner bör till en viss del kunna underlätta serviceåtgärder som kommunen ska ha på samiska.

Positiv är ändå att arbetet fortskrider och utvecklas och att det trots osäkerhet händer en hel del i kommunerna. Man får i sammanhanget ta hänsyn till att detta är en långsiktig process och att kommunerna inte alltid har hunnit utveckla rutiner för arbetet, är ovana att samråda innan man bereder ärenden m.m.

III. Landsting och regioner i förvaltningsområden (ap. 3 & 13)

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har för 2010 fastställt och betalat ut statsbidrag till landsting/regioner i följande län/regioner: Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Dalarna, Uppsala, Västmanland, Södermanland, Stockholm och Västra Götaland.

Bidraget som delats ut har avsett merkostnader som uppkommer med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Samtliga landsting/regioner har i samband med att statsbidrag utbetalades och därefter på nytt i november informerats om skyldigheten att rapportera hur statsbidraget använts och formerna för detta.

Vid det senare tillfället har särskilt påtalats vikten av att samråd inleds med minoriteterna, att kartläggning genomförs om behov och resurser samt att bestämmelserna om grundskyddet i lagen gäller alla fem minoriteter i hela landet. Samtliga landsting/regioner har inkommit med rapport över 2010. Redovisningen i denna del av rapporten bygger på de uppgifter som redovisats av landsting/regioner.

Flera landsting beskriver i sina rapporter en osäkerhet kring hur lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk omfattar deras verksamhet, och vilka åtgärder som förväntas genomföras utifrån lagen. 2010 beskrivs mycket som en uppbyggnadsfas där några processer har hunnit starta.

Landstingen har under året valt att placera ansvaret för det minoritetspolitiska arbetet på lite olika nivåer och instanser. Sammantaget kan sägas att minoritetsfrågan generellt varit lågt prioriterad och dåligt förankrad i såväl den politiska ledningen som ledningen på tjänstemannanivå.

1. Samråd

1.1 Former för samråd

Svaren på frågan om landstingen haft något samråd med de nationella minoriteterna har stor spännvidd. Jämtlands läns landsting rapporterar att trots att det varit svårt att tolka lagens krav så är det för dem en självklarhet att de ska arbeta med samråd. Landstinget i Uppsala län skriver däremot att de inte har haft något behov av samråd för att leva upp till lagens krav.

Fyra av nio landsting rapporterar att de haft någon typ av samråd eller samverkan under 2010. Jämtlands läns landsting och Landstinget i Dalarna samråder med representanter för den samiska minoriteten och Västra Götalandsregionen har genom en referensgrupp sedan flera år tillbaka samråd med företrädare för samtliga fem nationella minoriteter. Division Kultur och utbildning Norrbottens läns landsting har under året genomfört aktiviteter i samverkan med de nationella minoriteterna.

Jämtlands läns landsting har under slutet av 2010 utarbetat ett formaliserat samråds- och utvecklingsarbete med samiska företrädare från olika delar i länet. Samrådet leds av primärvårdschefen och verksamhetsområdeschefen för psykiatrin, en informatör och mångfaldsstrategen finns också representerade. Deltar gör även en företrädare för länsstyrelsen. Syftet med detta samråd är att förbättra tillgången till vård för samerna inom landstingets förvaltningsområde. Ett första möte genomfördes i december 2010 och innehöll en diskussion om vart och hur landstinget behöver förstärka sin verksamhet för

att kunna möta upp de behov som finns inom den samiska befolkningen. På mötet lades stort fokus på språkkompetens och behovet av kulturförståelse hos hälso- och sjukvårdspersonalen. Samrådet kommer att fortsätta under 2011.

Landstinget i Dalarna har vid ett tillfälle kallat till samråd med företrädare för den samiska minoriteten. Syftet var att skapa bred kontakt inför kommande samråd mellan landstinget, representanter för den samiska minoriteten samt det minoritetsråd som finns i Älvdalens kommun. Under hösten 2010 ombildades dock minoritetsrådet och landstinget försöker nu etablera kontakt med de nya ledamöterna och få någon typ av representation i rådet.

Västra Götalandsregionen har sedan flera år en referensgrupp för de fem nationella minoritetsgrupperna. Samer och tornedalingar har inte varit så väl representerade i gruppen medan företrädare för sverigefinnar, romer och judar deltar regelbundet. Under 2010 har referensgruppen träffats vid tre tillfällen för att diskutera användandet av statsbidraget. Utöver dessa tillfällen har samtal förts med de sverigefinska företrädarna vid flera tillfällen. Det framgår dock inte på vilket sätt.

Division Kultur och utbildning Norrbottens läns landsting har i samverkan med nationella minoriteter genomfört seminarier. Referensgrupper har också skapats för andra aktiviteter. Utifrån rapporten framgår dock inte vilka som varit företrädare i referensgrupperna och vilka aktiviteter som genomförts.

Övriga fem landsting har inte etablerat några former för samråd med de nationella minoriteterna under året.

1.2 Brister i samrådsförfarandet

En svårighet som framförs i rapporterna vad gäller samrådsförfarandet är representativiteten bland deltagarna. En annan svårighet som nämns är höstens val och att personer i olika samrådsgrupper bytts ut och därmed fördröjt arbetet.

1.3 Planer för framtiden

De flesta landsting som inte etablerat några former för samråd under året rapporterar att de kommer att utveckla sådana under 2011.

2. Kartläggning

Landstinget i Västmanland är det enda landsting som har genomfört en kvantitativ behovskartläggning. Den har genomförts i form av en enkät riktad till de finska föreningar och familjeläkarmottagningar som finns i de fyra berörda kommunerna i länet (Hallstahammar, Surahammar, Köping och Västerås). I enkäten efterfrågades vilket stöd mottagarna har behov av. De ombads också rangordna behovet av översättning, tolkservice och finska på landstingets webbplats. Tyvärr blev svarsfrekvensen inte särskilt hög, men resultatet kommer ändå att användas i landstingets kommande planering. Hur många mottagare som fick enkäten framgår inte, men svar inkom från en finsk förening och åtta familjeläkarmottagningar.

Jämtlands läns landsting har inte genomfört någon kartläggning men rapporterar att man genom samtal och frågeställningar på olika konferenser och möten har genomfört en kvalitativ behovsanalys. Landstinget följer också de diskussioner som sker i länet mellan förvaltningskommunerna för att hålla sig uppdaterat inom området. Genomförandet av en större kvantitativ kartläggning kommer att tas upp på nästa samrådsträff i januari 2011.

Norrbottens läns landsting har inte genomfört någon kartläggning och konstaterar att orsaken är att landstinget inte haft klart för sig vilken typ av kartläggning som bör göras

och vad en sådan ska syfta till. Man känner stor osäkerhet kring vad lagen egentligen kräver och vilka aktiviteter/åtgärder som förväntas genomföras. Vad gäller språkkompetens hos personalen rapporteras dock att den länsgemensamma telefonväxeln har två personer som kan finska och att i receptionerna på sjukhusen i Kiruna och Sunderbyn kan man finska.

Stockholms läns landsting har inte heller genomfört någon kartläggning. I oktober 2010 beslutade landstingsfullmäktige bland annat att varje nämnd/styrelse ska ansvara för genomförandet av en kartläggning av personalens språkkunskaper i finska och i samband med detta även inventera om det finns anställda som kan meänkieli och samiska. Detta arbete kommer att ske under 2011.

I Landstinget Dalarna har kartläggning av samisk språkkompetens diskuterats och kommer att genomföras under 2011. Landstinget i Uppsala län inväntar arbetet med kartläggning utifrån vilka erfarenheter andra landsting eller kommuner gör i detta avseende. Västra Götalandsregionen har inte gjort någon fördjupad behovsanalys. Man har avvaktat beslutet om att Göteborg ska ingå i det finska förvaltningsområdet för att kunna genomföra insatser som vänder sig till hela regionen. Västerbottens läns landsting och Landstinget Södermanland rapporterar överhuvudtaget inte hur man kommer att arbeta med genomförandet av kartläggning 2011.

Resultat av kartläggningar

Utifrån den kartläggning som genomförts i Landstinget Västmanland samt de samtal som Jämtlands läns landsting haft framkommer behovet av revitaliseringsinsatser, språkkompetens, behov av tolkservice, översatt informationsmaterial samt kulturförståelse hos hälso- och sjukvårdspersonalen.

3. Grundskydd

Inget av landstingen har under 2010 arbetat målmedvetet med lagens grundskydd. En del översättnings- och informationsinsatser har gjorts under året men detta har uteslutande varit på språket/en i förvaltningsområdet landstinget ingår i. Västra Götalandsregionen är det enda landsting som haft ett formaliserat samråd med samtliga fem nationella minoriteter.

Information

Landstinget i Uppsala län har på ett föredömligt sätt informerat de finskspråkiga om deras rättigheter enligt lagen. Finskspråkig information har också getts på affischer i väntrum, på landstingets hemsida och i länstäckande tidningsannonser. På hemsidan finns också patientinformation på finska. Motsvarande information till övriga nationella minoriteter har dock inte getts.

Landstinget i Dalarna rapporterar att information om nationella minoriteter och minoritetsspråk lagts ut på hemsidan. Det framgår dock inte om denna är översatt till minoritetsspråken.

Landstinget i Västerbotten har översatt en del befintligt material om hälso- och sjukvården till nord- och sydsamiska. Översättningar har också gjorts på hälsortalen.

Landstinget i Stockholms län har översatt information om Patientnämnden och Vårdguiden till finska. Översättningarna avser information om rättigheter och kontaktvägar m.m. på Patientnämndens respektive Vårdguidens hemsidor.

Norrbottnens läns landsting genomför vart fjärde år en befolkningsundersökning "Hälsa på lika villkor" till ett urval av länets innevånare och 2010 har en sådan gjorts.

Undersökningen samt ett informationsbrev översattes till finska. Landstinget har också tagit fram informationsmaterial om Vårdval Norrbotten på finska, meänkieli och nordsamiska som tryckts upp och finns tillgänglig på hemsidan.

Jämtlands läns landsting har översatt viss befintlig information på hemsidan till sydsamiska.

Stöd till språk och kultur

Landstinget i Dalarna redovisar att man i sitt länsomfattande uppdrag har kontakt med modersmålsundervisningen i samiska. Samarbetet mellan länsbibliotek Dalarna och biblioteket i Älvdalens kommun framförs som viktigt för att stimulera till läsning, kulturinsatser och tillgång till litteratur på samiska.

Division Kultur och utbildning Norrbottens läns landsting har genomfört fyra seminarier i samverkan med företrädare för de nationella minoriteterna. Seminarierna har haft rubriken ”Hur använder vi vår historia”. Förutom seminarierna genomförs också ett etnologiskt projekt om romer lett av Norrbottens museum som är en av fem basenheter inom Division Kultur och utbildning. Norrbottens museum har också i samarbete med Luleå tekniska universitet startat en internutbildning för Division Kultur och utbildning om nationella minoriteter. Utbildningen ska genomföras i fyra steg och varje steg omfattar 7,5 högskolepoäng.

Inflytande

Västra Götalandsregionen har sedan flera år en referensgrupp för samtliga fem nationella minoriteter.

Landstinget i Jämtland har under slutet av 2010 utarbetat ett formaliserat samråds- och utvecklingsarbete med samiska företrädare från olika delar i länet. Något liknande samråd finns inte för de andra nationella minoriteterna.

Landstinget i Dalarna har påbörjat arbetet med samråd med företrädare för den samiska minoriteten genom ett minoritetsråd i Älvdalens kommun. Landstinget kommer att fokusera på grundskydd under 2011.

Division Kultur och utbildning Norrbottens läns landsting planerar och genomför aktiviteter i samverkan med de nationella minoriteterna.

4. Statsbidrag

Utbetalat statsbidrag till landstingen för 2010 uppgick sammanlagt till 2 250 000 kr. Varje landsting har fått 250 000 kr för 2010. Av denna summa har sammanlagt 466 169 kr förbrukats vilket motsvarar 21 % av det totala statsbidraget. Nedan redovisas hur mycket respektive landsting har förbrukat.

Stockholms läns landsting	– 134 000 kr (54 %)
Västerbottens läns landsting	– 91 481 kr (36 %)
Norrbottens läns landsting	– 82 261 kr (33 %)
Landstinget Södermanland	– 41 800 kr (17 %)
Jämtlands läns landsting	– 39 627 kr (16 %)
Landstinget i Uppsala län	– 31 000 kr (12 %)
Landstinget i Dalarna	– 26 000 kr (10 %)
Landstinget Västmanland	– 20 000 kr (8 %)
Västra Götalandsregionen	– 0 kr (0 %)

Det förbrukade statsbidraget har använts till:

- Organisation/personal = 49 766 kr
- Översättning = 227 261 kr
- Informationsmaterial = 141 342 kr
- Annat (resor, konferensavgifter, bidrag till konferens) = 47 800 kr

Det mesta av statsbidraget har använts till kostnader för översättningar och informationsmaterial.

Landstingen har alltså under 2010 använt en mindre del av statsbidraget. Spannet är emellertid ganska stort då Stockholms läns landsting har använt drygt hälften av bidraget och Västra Götalandsregionen inte använt statsbidraget överhuvudtaget.

5. Övrigt

Landstinget Västmanland lägger nu fokus på den sverigefinska minoriteten i länet. Utgångspunkten är att lagen ska gälla alla oavsett om man bor i en kommun som är finskt förvaltningsområde eller inte.

6. Analys/reflektioner:

Sammantaget redovisar landstingen ett bristfälligt samrådsförfarande med de nationella minoriteterna. I en del landsting har samråden inte ens påbörjats. Även arbetet med kartläggning av den egna personalens språkkunskaper och behovsinventering hos minoriteterna är otillräckligt. Det minoritetspolitiska arbetet har varit mycket lågt prioriterat och dåligt förankrat i såväl den politiska ledningen som ledningen på tjänstemannanivå.

6.1 Utvecklingsområde

Ett utvecklingsområde inför 2011 borde därför bli att informera om lagen och de nationella minoriteterna både internt till personalen och till de nationella minoriteterna. Norrbottens läns landstings seminarier och utbildningar samt de interna och externa informationsinsatser som Landstinget i Uppsala län gjort kan utgöra goda exempel.

Ett annat utvecklingsområde är mandat och en tydlig viljeinriktning från såväl den politiska ledningen som ledningen på tjänstemannanivå.

En avgörande faktor för hur arbetet ska lyckas är naturligtvis ett fungerande samråd och en aktiv minoritet i kommunen.

6.2 Samråd

Samråd med företrädare för de nationella minoriteterna är väldigt bristfälligt i de flesta landsting. Några landsting har under året påbörjat arbetet med att organisera regelbundna samråd och de flesta landsting som inte etablerat några former för samråd skriver att de kommer att utveckla sådana under 2011.

Det är oklart i vilken utsträckning landstingen i förvaltningsområdet för finska känner till att de kan vända sig till Sverigefinländarnas delegation, som har ett särskilt öronmärkt statsbidrag med syfte att stärka sverigefinnarnas samråd och dialog med kommuner och landsting i detta förvaltningsområde.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det fortfarande behövs betydligt mer information och annat stöd beträffande samråd riktade till landsting/regioner.

6.3 Kartläggning

Lanstingens kartläggning av den egna personalens språkkunskaper och behovsinventering hos minoriteterna är fortfarande ett väldigt outvecklat område.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det återstår mycket av kartläggningsarbete i landstingen för att få en klar bild av läget, både vad det gäller befintliga resurser och behov hos minoriteterna.

6.4 Grundskydd

Ytterst få landsting arbetar med bestämmelserna om grundskydd. De flesta landsting verkar inte ha uppfattat att man också har skyldigheter gentemot övriga minoriteter enligt bestämmelserna om grundskyddet.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att man behöver göra betydligt mer inom landstingen för att säkerställa de skyldigheter man har gentemot övriga minoriteter.

6.5 Statsbidrag

De flesta landsting har använt endast en liten del av statsbidraget. Landsting som under året påbörjat ett samrådsförfarande har kommit igång väldigt sent med detta, vilket också gör att de inte har hunnit identifiera några tydliga behov.

6.6 Övrigt

Positivt är ändå att en del arbete har börjat ta fart och att det trots osäkerhet händer en del inom landstingen. Man får i sammanhanget ta hänsyn till att detta är en långsiktig process och att landstingen inte har hunnit utveckla rutiner för arbetet, är ovana att samråda innan man bereder ärenden m.m.

Slutsatsen blir att landstingen i samråd med de nationella minoriteterna behöver identifiera vad som är deras uppdrag inom minoritetspolitiken samt att Länsstyrelsen och Sametinget behöver bistå med mycket information och stöd.

IV. Stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser (ap. 3)

Uppdrag

Länsstyrelsen och Sametinget ska i samråd redovisa vilka stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser som gjorts och behovet av ytterligare insatser. För detta ändamål har 4 700 000 kr disponerats under året.

Länsstyrelsen har tillsammans med Sametinget ett nationellt uppdrag att följa upp den nya lag som trädde i kraft 1 januari 2010 om nationella minoriteter och deras språk. Länsstyrelsen har ansvar för det som rör de judiska, romska, sverigefinska och tornedalska minoriteterna. Sametinget har ansvar för det som rör det samiska folket. Länsstyrelsen ska tillsammans med Sametinget också samordna arbetet för de minoritetspolitiska målen på nationell nivå.

Som en upptakt till Länsstyrelsens och Sametingets nya uppdrag bjöds företrädare för de nationella minoriteterna samt berörda myndigheter in till en Kick-Off i februari månad. Vid denna inbjöds minoriteterna till var sitt dialogmöte, vilka också genomförts under året. I september genomfördes en heldag med studiebesök på tornedalska institutioner och hos Pajala och Övertorneå kommuner.

Under mars månad genomförde Sametinget en upptaktskonferens i Giron/Kiruna till vilken inbjöds företrädare för de kommuner och landsting som ingår i det samiska förvaltningsområdet. Syftet med konferensen var att ge information om den nya lagen, uppföljningsansvaret, presentera Sametingets språkhandbok och möjliga samiska samarbetspartners, möjliggöra skapande av nya kontakter och nätverksbildande samt att ge tillfälle till erfarenhetsutbyte mellan förvaltningsmyndigheterna.

I början av maj genomförde Länsstyrelsen och Sametinget en upptaktskonferens till vilken inbjöds företrädare för de kommuner, landsting och regioner som ingår i förvaltningsområdena för finska och meänkieli. Inför konferensen framställdes en informationsfolder om den nationella minoritetspolitiken. Konferensen dokumenterades i en rapport som spritts till berörda i kommuner och landsting.

Under våren inbjöds generaldirektörerna eller motsvarande för de elva statliga myndigheter som fått ett treårigt särskilt uppdrag av regeringen till ett möte på Länsstyrelsen för att diskutera det kommande arbetet. Mötet har följts upp genom bilaterala möten med ett antal av myndigheterna.

Under året har samtliga 42 kommuner ingående i förvaltningsområdena för finska, samiska och/eller meänkieli besökts vid minst ett tillfälle av medarbetare från Länsstyrelsen och eller Sametinget. Fyra utbildningsseminarier har genomförts med deltagare från de fyra Mälardalslänen. Utbildningsseminarierna ingår i ett projekt för framtagande av en handbok för minoritetsarbetet i kommuner och landsting. Handboken kommer att spridas till samtliga kommuner och landsting/regioner i landet.

En informationsbroschyr och en Sverige-karta över minoritetspolitiken har framtagits. Detta material har tillsammans med ett följebrev undertecknat av landshövdingen i Stockholms län, kanslichefen vid Sametinget och vd för Sveriges Kommuner och

Landsting (SKL) tillställts samtliga ordförande och vice ordförande i landets kommunstyrelser samt respektive kommunchef. I följebrevet till landets samtliga kommuner tryckte särskilt på det grundskydd som gäller alla fem nationella minoriteter i alla landets kommuner och landsting. Materialet tillställdes också ansvariga tjänstemän inom äldreomsorg och förskola samt minoritetssamordnare. Ett informationsseminarium om den nationella minoritetspolitiken genomfördes vid MR-dagarna i Örebro av dessa tre organisationer.

Länsstyrelsens och Sametingets medarbetare har medverkat vid ett antal seminarier, konferenser och andra utbildningstillfällen om den reformerade nationella minoritetspolitiken.

Under hösten har Länsstyrelsen och Sametingets samarbetat om att inrätta ett särskilt intranät på www.minoritet.se för användare i kommuner, landsting och organisationer.

Länsstyrelsen tillsammans med Sametinget fördelar statsbidrag till de kommuner och landsting/regioner, som ingår i förvaltningsområde. Statsbidrag fördelades inledningsvis till de 38 kommuner och 8 landsting som sedan 1 januari 2010 ingår i förvaltningsområden för finska, samiska och eller meänkieli.

Under året tillkom ytterligare 4 kommuner och 1 region ingående i förvaltningsområde för finska resp. samiska. Även till dessa har statsbidrag fördelats. Totalt sett fördelades under året 49 miljoner kronor i statsbidrag. I samband med utbetalning av statsbidrag informerades kommuner och landsting om formerna för redovisning. Kompletterande anvisningar gick ut i slutet av året.

Utöver organiserade aktiviteter har Länsstyrelsen och Sametinget svarat för omfattande stöd och information via både telefon och e-post.

Länsstyrelsen och Sametinget har under året träffats vid flera tillfällen för att planera och analysera det gemensamma uppdraget att följa upp minoritetspolitiken. I samordnings-syfte har under hösten gemensamma videokonferenser hållits varannan vecka med de båda myndigheterna.

Sammanfattning/slutsatser

Under året har 1 050 000 kronor använts till insatser för stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser främst riktade till kommuner och landsting/regioner inom de tre förvaltningsområdena. 2 300 000 kronor har överförts till år 2011.

År 2010 har varit ett startår för den reformerade minoritetspolitiken. Utöver de fem kommuner och ett landsting i Norrbotten som ingått i förvaltningsområde för två eller tre minoritetsspråk tillfördes trettien kommuner och sju landsting från den 1 januari 2010. Från 1 maj 2010 tillkom ytterligare fyra kommuner och en region. För många av dessa har de nya uppgifterna inte börjat komma på plats förrän under hösten 2010. Den långsamma starten har ytterligare påverkats av att 2010 var valår, där kommuners och landstings/regioners både politiska och verksamhetsmässiga ledning påverkats/förändrats.

Länsstyrelsen och Sametinget har därför först successivt kunnat identifiera och utveckla de insatser till stöd, samordning och kunskapshöjning som efterfrågas/erfordras av kommuner och landsting/regioner. Bristen på kunskap och osäkerheten inför uppgifterna är mycket stor hos dessa, liksom därför också deras efterfrågan på stöd och kunskapshöjande insatser. Flera påbörjade mer omfattande insatser sträcker sig in i 2011 och har därför endast i ringa del belastat anslaget för 2010.

Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att insatser med stöd av anslagna medel kommer att kunna genomföras i full omfattning först under 2011. Tillkomsten av ytterligare sex kommuner och ett landsting i förvaltningsområdet för finska samt en kommun i förvaltningsområde för meänkieli från den 1 februari 2011 ökar också behovet av insatser av dessa slag.

Under 2010 har Länsstyrelsen och Sametinget i huvudsak fokuserat på stöd till kommuner och landsting/regioner i de tre förvaltningsområdena. Rapporterna från dessa kommuner och landsting/regioner visar på att lagens bestämmelser om grundskydd endast i ringa utsträckning hanterats av dessa. Länsstyrelsen och Sametinget gör därför bedömningen att insatser för att lyfta fram grundskyddet för samtliga fem nationella minoriteter inom och utanför de tre förvaltningsområdena måste stärkas. Mot bakgrund av den långa startsträckan redan inom förvaltningsområdena och intresset för att ansluta till dessa gör, att det är vår samlade bedömning att insatser av denna storleksordning kommer att behövas också minst under 2012.

V. Elva statliga myndigheter

Uppdrag

I februari 2010 uppdrog regeringen åt följande myndigheter att under en treårsperiod följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål: *Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Lantmäteriet, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Valmyndigheten och Statens kulturråd.*

Redovisningen av insatser ska både innehålla uppföljning och analys av myndigheternas eget interna arbete och extern riktade insatser inom det egna ansvarsområdet. I uppdraget ingår även att redovisa vilka effekter som avses med insatserna samt vilket eller vilka av minoritetspolitikens delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kultur som insatserna avser att stärka. I den mån det är möjligt ska myndigheterna även redovisa vilken effekt insatserna haft för de nationella minoriteterna. Den första redovisningen bör också, i den mån det är möjligt, omfatta insatser som skett sedan minoritetspolitikens införande 2000. Redovisningen ska ske den 15 oktober 2010, 2011 samt 2012 till Länsstyrelsen i Stockholms län samt Sametinget.

Med hänvisning till att myndigheternas redovisningar av 2010 års verksamhet utifrån det minoritetspolitiska målet i praktiken avser genomförda insatser t.o.m. september 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm län och Sametinget även efterfrågat en beskrivning av myndigheternas planerade insatser.

De inkomna redovisningarna skiljer sig delvis åt till följd av myndigheternas olika ansvarsområden och hur långt myndigheterna kommit i det minoritetspolitiska arbetet, men också för att de valt att rapportera på olika sätt. För att ge en så heltäckande bild som möjligt av det arbete som bedrivs och bedrivits sedan år 2000 sammanfattas därför respektive myndighets redovisningar av insatser och eventuella effekter. Kapitlet avslutas med ett sammanfattande avsnitt med reflektioner. För fördjupad läsning, se de bifogade redovisningarna med bilagor i dess helhet.

1. Rikspolisstyrelsen

Minoritetspolitiska insatser

I samband med Rikspolisstyrelsens interna kartläggning har det framkommit att myndigheterna inom polisorganisationen hittills inte genomfört några riktade insatser vad avser nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vidare framgår av kartläggningen att insatser som planeras främst tar sin utgångspunkt i diskrimineringslagens förbud mot diskriminering på grund av etnicitet, snarare än på skydd mot hot mot de nationella minoriteterna och på hur de lagstadgade kraven på service och bemötande av de nationella minoriteterna ska tillgodoses i verksamheten.

Planerade insatser

Diskriminering och utsatthet

I den nationella planen för mångfald och likabehandling som fastställts för perioden 2010 – 2012 anges att anställda inom Polisen ska ha kompetens för att bemöta alla människor oavsett bakgrund med ett professionellt förhållningssätt och att detta ska bidra till en ökad verksamhetsnytta. För att stärka minoritetspolitikens delområde *diskriminering och utsatthet* kommer RPS att genomföra utbildningsinsatser avseende Hatbrott och Brott i

nära relationer samt uppdatera Polisens nationella policy och handlingsplanen för mångfald och likabehandling med att i insatserna under rubrikerna ”Kompetensutveckling” och ”Service och tillgänglighet” inkludera nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Inflytande och delaktighet och Språk och kulturell identitet

För att stärka minoritetspolitikens delområden *inflytande och delaktighet* samt *språk och kulturell identitet* kommer RPS att erbjuda information på polisens webbplats – www.polisen.se – på samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

Basfakta rörande nationella minoriteter och minoritetsspråk ska sammanställas och göras tillgänglig via polisens intranät IntraPolis. Vid uppdatering av Polisen planeringsförutsättningar, vilken innehåller förutsättningar för verksamhetens bedrivande, ska polisorganisationen uppmärksamma kraven i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

2. Socialstyrelsen

Minoritetspolitiska insatser

Socialstyrelsen har sedan år 2000 genomfört en rad aktiviteter som rör nationella minoritetsfrågor, både på eget initiativ och på uppdrag av regeringen. Ett exempel på detta är Socialstyrelsens undersökning av socialtjänstens omhändertagande av romska barn 2006.

Myndighetens erfarenhet generellt är att hälso- och sjukvården och socialtjänsten vet för lite om nationella minoriteter. Kunskap efterfrågas inte i någon högre utsträckning och för Socialstyrelsen är det därför en utmaning att nå ut med information och kunskap. Myndighetens bedömning är att genomslaget blir störst om minoritetsfrågorna integreras med andra frågor, och Socialstyrelsen vill därför inkludera nationella minoritetsfrågor i pågående arbeten i så hög utsträckning som möjligt.

Socialstyrelsens ledning träffar regelbundet företrädare för de nationella minoriteterna. Sedan år 2009 finns även en samordnare för frågor inom myndighetens verksamhetsfält som rör nationella minoriteter. Samordnarens uppgift är att hålla sig informerad på ett övergripande plan om minoriteterna, att uppmärksamma de övriga medarbetarna på minoritetsfrågorna i pågående arbeten samt att vid behov samordna och lyfta fram angelägna frågor eller eftersatta områden.

Interna insatser

Socialstyrelsen har, på regeringens uppdrag, utbildat sina medarbetare i mänskliga rättigheter och sedan starten i maj 2008 har nära 300 anställda deltagit i denna internutbildning. Myndigheten gör bedömningen att internutbildningen underlättat medarbetarnas förståelse för de konventioner och den lagstiftning som rör nationella minoriteter

Socialstyrelsens pågående och planerade insatser

Socialstyrelsen har inlett en planering för att minska ojämlikheten i hälsa, vård och omsorg. Det innebär att Socialstyrelsen i verksamhetsplaneringen för åren 2010-2014 ska beakta behovet av insatser för bland annat personer tillhörande de nationella minoriteterna.

Diskriminering och utsatthet

Socialstyrelsen har ett pågående arbete att ta fram en vägledning för att integrera mänskliga rättigheter i socialtjänsten. De nationella minoriteternas särställning kommer att exemplifieras i vägledningen.

Inflytande och delaktighet

Myndighetens samordnare ska vidareutveckla sitt uppdrag inom området och ledningsmöten med företrädare för minoriteterna fortsätter. Socialstyrelsen planerar att ta fram en folder som kort och enkelt beskriver det viktigaste i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Socialstyrelsens undersökningar om äldre kvinnor och män inom vården och omsorgen ska fortsättningsvis även omfatta de nationella minoriteterna.

Språk och kulturell identitet

Socialstyrelsen bedömer fortlöpande vilka publikationer som ska översättas till minoritetsspråken för att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet att ta del av viktig information och kunskap på det egna minoritetsspråket.

3. Statens folkhälsoinstitut**Minoritetspolitiska insatser***Diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet*

Sedan år 2000 har Statens folkhälsoinstitut, inom ramen för det minoritetspolitiska målet, haft två regeringsuppdrag och ett uppdrag om att utlysa projektmedel.

Regeringsuppdraget ”Myndigheters bemötande av våldsutsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna” delredovisades i januari 2010 och ska slutredovisas 31 mars 2011. Utifrån de kartläggningar som myndigheten genomfört har ett åtgärdsprogram tagits fram. Målsättningen med åtgärdsprogrammet är att berörda myndigheters bemötande gentemot minoritetskvinnor som varit utsatta för våld ska förbättras. Nya nätverk ska skapas och avståndet mellan organisationer för de nationella minoriteterna och myndighetspersoner ska minska. Samverkan kring aktivitetsplanen och aktiviteterna har löpande skett med företrädare för de olika nationella minoritetsorganisationerna.

Eftersom aktiviteterna i åtgärdsprogrammet inte är slutförda är det svårt att beskriva några resultat. Myndigheten konstaterar dock att det så här långt sammanställts kunskaper om myndighetspersonernas beredskap och bemötande, att tre utbildningstillfällen genomförts och tre informationsmaterial tagits fram.

Regeringsuppdraget ”Nationella minoriteters hälsa” redovisades den 31 mars 2010 och resulterade i olika hälsokartläggningar samt rekommendationer för ett fortsatt arbete. Rekommendationerna belyser särskilt behovet av ett kunskapscenter för de nationella minoriteternas hälsa, utbildning av myndighetspersoner, införande av hälso-kommunikatörer, kontinuerlig uppföljning av hälsoläget, beaktande av äldre- och barnperspektiv samt tillsättning av ett tvärsektorieellt arbete med de nationella minoriteterna.

Inom ramen för myndighetens spelpreventiva arbete har romska organisationer beviljats projektmedel för att förebygga spelberoende.

Uppdraget om utlysning av projektmedel till företrädare för de nationella minoriteterna syftar till att stärka samverkan mellan organisationer, lärosäten och myndigheter men även till att organisationernas interna jämställdhets- och kvinnofridsarbete ska utvecklas och stärkas. Det ekonomiska stödet till minoritetsorganisationernas arbete för jämställdhet och kvinnofrid ska slutredovisas 2011-08-15.

Interna insatser

Internt på myndigheten har aktiviteter skett både på institutsövergripande-, avdelnings- och referensgruppsnivå. Projektansvarig har föredragit regeringsuppdraget för institutet och på avdelningsmöten. Den generella kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter gällande både språk och kultur har höjts nämnvärt för alla anställda. Uppdraget har även legat till grund för många metod- och sakkunskapsdiskussioner.

4. Skolverket

Minoritetspolitiska insatser

Språk och kulturell identitet, diskriminering och utsatthet, delaktighet och inflytande
Skolverket fick 2004 i uppdrag av regeringen att kartlägga utbildningssituationen för de nationella minoriteterna. I rapporten konstateras att utbildningssituationen för de nationella minoriteterna är otillfredsställande och att okunskapen om minoritetspolitiken är stor. Tillgång till lärare och tillgång till läromedel var några av de problemområden som togs upp i rapporten. Skolverket föreslog i rapporten flera insatser och har därefter arbetat med en rad regeringsuppdrag som inriktat sig på insatser för de nationella minoriteterna för att förbättra situationen inom utbildningsområdet. Exempel på detta är omfattande insatser av läromedelsutveckling och distansundervisning i minoritetsspråk som skett i samverkan med modersmållärare och andra experter från de nationella minoriteterna. Skolverket har även ett kontinuerligt samarbete med Sameskolstyrelsen kring utveckling av styrdokument för sameskolan.

Pågående och planerade insatser

Liksom tidigare år arbetar Skolverket 2010 med ett uppdrag att stödja läromedelsutveckling för nationella minoriteter, vilket myndigheten bedömer som efterfrågat och mycket uppskattat. Skolverkets externa arbete med och för nationella minoriteter kopplas även till myndighetens värdegrundsarbete för frågor kring diskriminering och utsatthet. Information om de nationella minoriteterna ska spridas till alla lärare och skolledare. Med tanke på att de nationella minoriteterna omnämns i de nya kursplanerna för svenska, historia och samhällskunskap, är det en ambition att ge lärare i dessa ämnen information om de pedagogiska resurser som finns tillgängliga till exempel på webbplatsen Tema modersmål. Skolverkets webbplats ska också utvecklas så att mer information finns på minoritetsspråk

Skolverket avser att fortsatt bjuda in företrädare för nationella minoriteter till inflytande och delaktighet kring myndighetens arbete i frågor som berör dessa. Samverkan med andra myndigheter inom utbildningsområdet är också planerad för att på så sätt förstärka insatser.

Myndigheten har diskuterat behovet av, och former för, en förbättrad uppföljning av barn och elever som omfattas av nationella minoritetsrättigheter. En sådan uppföljning ger underlag för bedömning av hur tillgången på undervisning i nationella minoritetsspråk kan stödjas. Viktiga frågor är möjligheter till undervisning på distans och till utbildning av lärare i nationella minoritetsspråk.

Interna insatser

Skolverket avser att fortsätta utveckla sin interna verksamhet utifrån minoritetspolitikens mål. Planerade insatser som återstår är att publicera en samlad information på Skolverkets

interna webbplats, att genomföra en informationsinsats riktad till enheter och avdelningar om gällande minoritetslagstiftning och om myndighetens uppföljningsansvar samt att inventera myndighetens interna språk- och kulturkompetenser.

5. Statens skolinspektion

Minoritetspolitiska insatser

Utbildningen för de nationella minoriteterna ingår som en del i Skolinspektionens kärnverksamhet, men myndigheten har inte haft något specifikt minoritetsuppdrag eller verksamhet som riktar sig särskilt till minoritetsgrupperna sedan Skolinspektionen bildades i oktober 2008. (Tidigare svarade Skolverket för utbildningsinspektionen).

Vid klagomål på en skolsituation kan detta anmälas till Skolinspektionen som handlägger ärendet men hittills finns endast ett fåtal ärenden med koppling till de nationella minoriteterna. Utmärkande för myndighetens arbete är att arbeta brett och generellt med olika frågor och arbeta för en likvärdig utbildning oavsett grupptillhörighet vilket innebär att minoritetsgrupper och andra elevgrupper integreras på ett naturligt sätt i myndighetens arbete. Skolinspektionen påpekar att en svårighet vid redovisningen av myndighetens arbete ur ett minoritetspolitiskt perspektiv är att det är problematiskt att identifiera beslut som rör minoritetsfrågor då det inte är tillåtet att registrera eller föra statistik över etnisk tillhörighet.

Genom kvalitetsgranskningar kan myndigheten gå på djupet inom särskilt avgränsade områden, till exempel kan en minoritetsgrupps situation granskas om det bedöms som angeläget.

Språk och kulturell identitet

Vid Skolinspektionens tillsyn av modersmålsundervisning/stöd under 2009 och 2010 har det inte framkommit något som indikerar att minoritetsspråken är mer missgynnade än övriga språk när det gäller rätten till modersmålsundervisning eller modersmålsstöd. Däremot visar de preliminära resultaten på en ganska bekymmersam situation generellt när det gäller skolor och förskolors underlåtenhet att arbeta med barn med annat modersmål än svenska.

Planerade externa insatser

En riktad tillsyn av rätten till förskoleverksamhet på finska, meänkieli och samiska kommer att genomföras under 2011. Tillsynen ska även fungera som information till kommunerna om lagen om nationella minoriteter. En riktad tillsyn av Skolpliktsbevakningen kommer att genomföras där även skolplikt bland minoritetsgrupperna kommer att beaktas. En riktad tillsyn kommer även att genomföras av sameskolan under 2011.

Planerade interna insatser

Skolinspektionens riskanalys för 2011 kommer bland annat att uppmärksamma det minoritetspolitiska området i syfte att identifiera eventuella problem inom skolan med att uppfylla de minoritetspolitiska målen.

Inom ramen för myndighetens arbete med en mångfalds- och jämställdhetspolicy ska de minoritetspolitiska frågorna beaktas. Vidare planeras för en inventering av de anställdas språkkompetens och ett internt seminarium om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

6. Högskoleverket

Minoritetspolitiska insatser

Språk och kulturell identitet

År 2007 översatte Högskoleverket broschyren ”Att studera på högskolan” till minoritetsspråken som gavs ut som pdf-dokument. Då broschyren enbart funnits som pdf saknas tillförlitlig statistik, vilket gör det svårt att säga något om effekten av insatsen.

År 2010 fick Högskoleverket i uppdrag att göra en översyn av högskoleutbildningar i nationella minoritetsspråk. Uppdraget ska redovisas 2011-04-30.

Interna insatser

I april 2009 arrangerades seminariet ”Romerna ett folk på ständig flykt” och i oktober 2010 informerade Länsstyrelsen i Stockholm på seminariet ”Minoritetsspråkens ställning i Sverige”.

Planerade insatser - externa och interna

Högskoleverket avser att under 2011 arbeta med det minoritetspolitiska målet enligt följande:

Behovskartläggning som tar utgångspunkt i Högskoleverkets uppdrag för att därefter tillsammans med minoritetsgrupperna, kartlägga deras behov och Högskoleverkets möjligheter att möta dessa, med avseende på minoritetspolitikens delområden.

Kartläggningens resultat ska bland annat presenteras på Högskoleverkets respektive webbplatser, i nyhetsbrev och tryckta kanaler.

Personalens språkkunskaper ska inventeras och personalens skyldigheter respektive minoriteternas rättigheter vid kontakt på minoritetsspråk ska utredas på myndigheten. Vidare planeras ett seminarium kring betänkandet ”Romers rätt – en strategi för romer i Sverige” och eventuella programpunkter kring det minoritetspolitiska målet vid de konferenser som Högskoleverket kommer att arrangera under 2011.

7. Lantmäteriet

Minoritetspolitiska insatser

Språk och kulturell identitet

Lantmäteriet har arbetat aktivt med redovisningen av minoritetsspråkens ortnamn sedan början av 1980-talet. Arbetet har intensifierats efter tillkomsten av minoritetsspråklagarna samt hänsynsparagrafen för ortnamn i kulturminneslagens § 4. I paragrafen har ortnamn på minoritetsspråk särskilt uppmärksammas. Utöver kravet på språkkriktighet och beaktande av hävd, kräver god ortnamnsred att svenska, samiska och finska namn så långt som möjligt används samtidigt på officiella kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning av flerspråkiga områden.

Redovisningen av samiska ortnamn styrs av Lantmäteriets beslut från den 15 juni 2001 som bland annat innebär att de samiska ortnamnen införs med korrekt ortografi i myndighetens grundläggande geodata samt i det nationella ortnamnsregistret samt att de samiska ortnamnen presenteras på de allmänna kartorna utifrån syfte och användningsområde och med hänsyn till kartografiska principer.

Ortnamnen på finska och meänkieli bearbetas på samma sätt, skillnaden är dock att det inte finns något särskilt beslut för dessa språk.

Granskningen av ortnamn bedrivs i samverkan med Institutet för språk- och folkminnen och Sametinget. Lantmäteriet samarbetar även med Trafikverket och dess respektive regionkontor.

Ett tekniskt utvecklingsprojekt pågår inom myndigheten för att kunna återge de samiska namnen på ett korrekt sätt i fastighetsregistret. Traktnamn på finska och meänkieli finns i viss mån redovisade i registret.

Planerade insatser

För att förstärka användningen av minoriteternas ortnamn överväger Lantmäteriet informationsinsatser. I ortnamnsarbetet ingår även att utveckla metoder för insamlingen och granskningen av ortnamn samt att kommunicera myndighetens beslut i ortnamnsfrågor med övriga myndigheter och allmänheten.

8. Diskrimineringsombudsmannen

F.d. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering fick år 2002 i uppdrag av regeringen att arbeta med frågan om diskriminering av romer. De slutsatser som presenterades i rapporten bildade grund för ett fortsatt arbete som pågick till 2009 och som syftade till att motverka och förebygga diskriminering av romer och andra minoriteter. Centralt var dialog och samverkan med romer för att öka kunskap och förståelse om romer och deras livsvillkor samt öka romers kunskap om diskriminering. Exempel på effekter av insatserna är att myndighetens kompetens kring nationella minoriteters livsvillkor har ökat och att allt fler romer anmäler när de utsätts för diskriminering. En liknande utveckling kan konstateras vad gäller dialog med och anmälningar från samer. Under Romaprojektet 2002-2004 identifierade myndigheten ett antal strukturella hinder som bidrar till romers missgynnade ställning. Den bristande tillgången till rätten till bland annat bostad och utbildning formulerades som särskilt allvarlig och flera arbeten inom dessa områden initierades och genomfördes i samverkan med minoritetsföreträdare under 2006-2009. År 2009 fick DO även regeringens uppdrag att genomföra en kartläggning av förekomst och omfattning av diskriminering på bostadsmarknaden.

Det arbetssätt som myndigheten tillämpat i de beskrivna arbetena ovan har varit rättighetsbaserat kunskapsutbyte, referensgrupper, aktivt uppsökande antidiskrimineringsarbete och rapportering i kombination med juridiskt arbete. DO konstaterar att arbetssättet ger utrymme för delaktighet, stärker de nationella minoriteternas arbete mot diskriminering och för mänskliga rättigheter och ökar förutsättningarna för långsiktighet inom myndighetens verksamhet.

Planerade insatser

DO: s arbete med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter tar sin utgångspunkt i diskrimineringslagstiftningen och i de rättigheter de nationella minoriteterna har enligt internationell rätt. Centralt i DO: s verksamhet är att utreda och analysera anmälningar om diskriminering i syfte att driva ärenden i domstol eller vidta andra åtgärder. Myndigheten planerar även att analysera anmälningar och rättsprocesser ur rättsutvecklingssynpunkt och för att synliggöra behovet av kunskapsutveckling om samband mellan kränkningar och diskriminerande hinder. En aspekt är hur lagstiftningen kan bidra till att säkerställa rätten till modersmålsundervisning och rätten till samråd.

En rapport kommer att publiceras där erforderliga strategier för att nå en framtida samhällsförändring för romer presenteras. DO ska även följa upp och vidareutveckla former för samverkan med de nationella minoriteterna inom myndigheten. Myndigheten har översatt grundinformation om verksamheten på minoritetsspråken som ska publiceras både i tryckt form och på webben. Vid personalrekrytering är kunskaper i minoritetsspråken meriterande.

Vidare kommer DO bland annat att fokusera på rätten till sjukvård på lika villkor och i samråd med minoriteterna identifiera hur historiska erfarenheter och diskriminering påverkar tillgången till sjukvård.

Övrigt

Diskrimineringsombudsmannens betonar att utgångspunkten i myndighetens redovisning är nationella minoriteters rättigheter och inte regeringens minoritetspolitiska mål, med hänvisning till det nationella och internationella juridiska ramverk som styr DO: s verksamhet. Ytterligare resonemang kring detta återfinns i Diskrimineringsombudsmannens redovisning.

9. Ungdomsstyrelsen

Minoritetspolitiska insatser

Inflytande och delaktighet, diskriminering och utsatthet

Ungdomsstyrelsen har regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till ungdomsorganisationer och kvinnors organisering . Genom bidragen ges organisationerna möjlighet till inflytande, delaktighet, kulturell identitetsutveckling och därmed en starkare etablering i samhället. Ungdomsorganisationer från judiska, sverigefinska och romska minoriteterna har beviljats stöd, liksom judiska, romska och finska kvinnogrupper.

Genom de projekt- och verksamhetsbidrag som myndigheten fördelar, till exempel antidiskrimineringsbidrag, bidrag mot rasism och andra former av intolerans och jämställdhetsbidrag ges möjligheter för minoritetsgrupperna att utveckla och förnya sina verksamheter för att motverka diskriminering, utsatthet och för att utveckla sin språkliga och kulturella identitet.

Ungdomsstyrelsens erfarenheter från bidragsgivningen varierar. De nationella minoriteternas organisationer delar de utmaningar som finns inom det ideella organisationslivet; generationsväxlingar, svårigheter att skapa arbetssätt och rutiner för bidragsansökningar mm. Utmärkande för de nationella minoriteterna är dock den stora variation av föreningar och organisationer som finns, samt de delvis annorlunda förutsättningarna för organisering som är mest påtaglig inom den judiska och romska minoriteten. Myndigheten anser att detta särskilt bör beaktas vid framtagande av förordningar för statsbidrag och projektstöd till de nationella minoriteterna.

Ungdomsstyrelsen har deltagit i Delegationen för romska frågors expertgrupp samt haft delegationens uppdrag att genomföra en studie om unga romers livssituation. I samverkan med delegationen har myndigheten haft värdskap för ett romskt ungdomsnätverk som syftat till att stärka ungas etablering i samhället samt medverkat på en nationell romsk ungdomskonferens 2009. Myndigheten har även beviljat bidrag till Sundbybergs folkhögskola för ett projekt som syftar till att utbilda unga romer till att ta olika slags ledarroller i samhällets olika sektorer. Uppdragen och insatserna avseende den romska minoriteten har lett till att myndigheten förvärvat en ökad kompetens inom området.

Interna insatser

Vid ett personalmöte hösten 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm informerat om den nationella minoritetspolitiken och om myndighetens uppdrag.

Planerade insatser – interna och externa

Vid flera tillfällen har samråds- och informationsmöten genomförts med de nationella minoriteterna. Ungdomsstyrelsen avser att fortsätta dessa samråd.

Ungdomsstyrelsen planerar för ett internt seminarium för all personal våren 2011 där regeringsrapportens resultat kommer att presenteras.

10. Valmyndigheten

Minoritetspolitiska insatser

Delaktighet och inflytande, språk och kulturell identitet

Allmänna val, val till Sametinget samt nationella folkomröstningar utgör per definition en möjlighet till delaktighet och inflytande och är därför det delmål som närmast berör Valmyndighetens verksamhet och ansvarsområden.

Även delområdet språk och kulturell identitet utgör en viktig grund för Valmyndighetens arbete med översättning av informationsansvar, delansvaret vid val till Sametinget samt myndighetens generella ansvar som myndighet. Inför varje valtillfälle översätter Valmyndigheten informationsmaterial om hur det går till att rösta. Finska har funnits med vid samtliga allmänna val, liksom vid den nationella folkomröstningen om införandet av euron, sedan Valmyndigheten bildades 2001. Från och med valet till Europaparlamentet 2004 har information funnits tillgänglig på samtliga fem minoritetsspråk. Vid valet 2010 gjordes översättningar till tre olika varieteter av samiska för att bättre svara mot det behov som uttryckts från de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för samiska.

Valmyndigheten konstaterar att efterfrågan på information om röstningsprocessen på minoritetsspråken är begränsad, särskilt när det gäller romani chib, jiddisch och meänkieli. Enligt de svar på en enkät som myndigheten skickat ut till samtliga lokala valmyndigheter efter de allmänna valen 2010 har det framkommit att endast ett fåtal valnämnder aktivt skrivit ut översättningar på minoritetsspråken. De språk som främst omnämns är finska och olika varieteter av samiska.

Interna insatser

Myndighetens interna arbete innefattar att regelbundet inhämta information inom området för att uppnå de minoritetspolitiska målen. Detta har resulterat i en ökad medvetenhet om frågorna hos samtliga anställda och särskilt uppmärksammats gällande de externa informationsinsatserna.

Planerade insatser

Nästa val till Sametinget infaller 2013 och allmänna val både till Europaparlamentet och till riksdag, landsting och kommun kommer att äga rum först år 2014. Valmyndigheten aviserar redan nu att återrapporteringen med att följa upp och analysera den egna verksamheten utifrån det minoritetspolitiska målet därför kommer att bli relativt begränsad för 2011 och 2012.

11. Statens kulturråd

Minoritetspolitiska insatser

Språk och kulturell identitet

1999 fick Kulturrådet i uppdrag av regeringen att utreda hur de nationella minoriteterna i Sverige skulle få mer utrymme i svenskt kulturliv. Uppdraget redovisades i rapporten "De nationella minoriteterna och kulturlivet 2001:4". Av rapporten framgick att det finns stora och även olika behov inom minoritetsgrupperna när det gäller språkvård och kulturverksamhet. År 2002 gav regeringen Kulturrådet ett särskilt uppdrag samt medel (7 mnkr) för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Ingen specifik utvärdering av bidragen har genomförts, men kontakter med de nationella minoriteternas företrädare tyder på att Kulturrådets medel varit avgörande främst för de verksamheter som mottar högre stödbelopp.

Kulturrådet har prioriterat insatser som stärker de nationella minoriteternas egna strukturer samt insatser som omfattar barn och unga. Den största delen av den samlade bidragssumman beviljas som verksamhetsstöd för att utveckla befintliga strukturer i form av teaterverksamhet, biblioteksverksamhet och kulturcentra. Projektstöd fördelas för enstaka projekt, arrangemang samt nya och oprövade initiativ. Att kunna spela och uppleva teater på sitt eget språk eller att ha tillgång till ett kulturcentrum kan antas stärka den språkliga och kulturella identiteten, men även synliggöra dessa grupper i övriga delar av samhället.

Inflytande och delaktighet

För att öka inflytandet och delaktigheten förs dialog såväl med de organisationer som får bidrag från Kulturrådet som de nationella minoriteternas riksförbund och centralorganisationer.

Interna insatser

Hela myndighetens personal informerades om Kulturrådets rapport till regeringen år 2001 och om Kulturrådet nya uppdrag på området. Det särskilda uppdraget att främja minoriteternas språk och kultur bedöms sammantaget ha ökat samtliga medarbetares kännedom om dessa grupper. Intern kunskapspridning sker dock inte på något systematiserat sätt.

Planerade insatser

Från och med 2011 ska en ny samverkansmodell införas när det gäller statliga bidrag till regional och lokal kulturverksamhet. Sammantaget ser Kulturrådet att denna modell kommer att kunna bidra till att frågan om nationella minoriteter stärks genom att frågan uppmärksammas i regionernas kulturplaner och i dialogen med Kulturrådet.

Kulturrådet har i uppdrag enligt instruktionen att integrera interkulturellt utbyte och samarbete. För minoritetsgrupperna innebär detta att myndigheten eftersträvar att uppmärksamma de nationella minoriteterna även inom ramen för övrig bidragsgivning. På samma sätt avser Kulturrådet att uppmärksamma de nationella minoriteterna inom ramen för den nya samverkansmodell med regionerna som beskrivits ovan.

Sammanfattning och reflektioner

Sammanfattningsvis kan man konstatera att åtta myndigheter redovisar insatser som genomförts och/eller pågår till följd av särskilda regeringsuppdrag som avser de nationella minoriteterna. Flera av myndigheterna redovisar att de genomfört och/eller genomför insatser på eget initiativ. Rikspolisstyrelsen redovisar att inga riktade minoritetspolitiska insatser genomförts fram till oktober 2010 men att myndigheten planerar för framtida aktiviteter.

Samtliga myndigheter - med undantag för Rikspolisstyrelsen - redovisar insatser och aktiviteter inom delområde *Språk och kulturell identitet*. Det sammanlagda antalet redovisade insatser är också flest inom detta delområde.

Fem myndigheter redovisar verksamhet och insatser inom delområde *Diskriminering och utsatthet*. Detta gäller Skolverket, Diskrimineringsombudsmannen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, och Ungdomsstyrelsen.

Sju myndigheter redovisar verksamhet och insatser inom delområde *Delaktighet och inflytande*. Detta gäller Ungdomsstyrelsen, Diskrimineringsombudsmannen, Skolverket, Statens folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen, Kulturrådet och Valmyndigheten. Av dessa myndigheter redovisar samtliga utom Valmyndigheten att de även har samråd med företrädare för de nationella minoriteterna. De samråd och samrådsformer som omnämns

ser olika ut mellan myndigheterna. Det är också stor skillnad mellan myndigheterna på vilken nivå i organisationen som samråden sker. Högskoleverket avser att påbörja samråd inom ramen för ett regeringsuppdrag om en översyn av högskoleutbildningar i nationella minoritetsspråk.

Interna insatser

Flertalet myndigheter redovisar att de genomfört någon form av interna insatser för att öka personalens kunskap om de minoritetspolitiska frågorna. Insatserna har främst skett genom enstaka föredrag, redovisning av rapporter i samband med avslutade regeringsuppdrag, information på den interna hemsidan eller liknande.

Framgångsfaktorer

Hos de myndigheter som kommit längst i sitt minoritetspolitiska arbete finns en positiv samverkan mellan riktade regeringsuppdrag, samråd med de nationella minoriteterna, kompetensutveckling inom myndigheten och utsedd samordnare/projektledare med ordentligt mandat.

Inom ramen för regeringsuppdragen har myndigheterna initierat samråd med företrädare för de nationella minoriteterna. Formerna för samråden har växlat både inom och mellan myndigheterna men rutinerna att ha samråd och/eller samverkan med minoritetsföreträdare har etablerats och är pågående. Detta har inneburit att myndigheterna uppmärksammats på behov av ytterligare insatser inom respektive ansvarsområde.

Regeringsuppdragen har även medfört att myndigheterna utsett projektledare, samordnare eller liknande med särskilt ansvar för frågorna, samt att myndigheterna förvärvat kunskap och ökad kompetens om minoritetsfrågorna. Socialstyrelsens satsning på en utsedd samordnare i stabsfunktion för minoritetsfrågor med mandat att bland annat uppmärksamma medarbetarna i organisationen på frågorna är ett exempel som visar på en tydlig viljeriktning från ledningen som i sin tur ökar möjligheterna för ett minoritetsinriktat tankesätt inom hela myndigheten.

Inom de myndigheter som fick sina första regeringsuppdrag om nationella minoriteter och minoritetsspråk för cirka tio år sedan pågår idag en del värdefulla processer för att även inkludera minoritetsfrågorna i myndigheternas övriga pågående arbeten. Detta är dock ett långsiktigt arbete som även under de kommande åren behöver kompletteras med riktade regeringsuppdrag för att de nationella minoriteternas rättigheter ska tillgodoses.

Det är Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets bedömning att viktiga utvecklingsområden år 2011 är:

- att få igång samråd och kartläggningar av varje nationell minoritets specifika behov kopplat till respektive myndighets verksamhet på de myndigheter där detta saknas
- att myndigheterna utser ansvariga i ledningsfunktion och att det finns tydliga beslutsmandat
- att myndigheterna fortsätter arbetet med att sprida kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk både internt och externt

VI. Institutet för språk och folkminnen (ap. 6 & 16)

Uppdrag

Regeringen har uppdragit åt Institutet för språk och folkminnen att i en särskild rapport till Länsstyrelsen i Stockholms län redovisa hur medlen från anslag 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter har använts för att bedriva språkvårdande verksamhet för de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, romani chib och jiddisch – 900 000 kr - samt revitaliseringsinsatser i enlighet med förordningen om revitaliseringsinsatser – 4 000 000 kr. Nedan presenteras rapporten i ett sammandrag. För att ta del av rapporten i dess helhet, se bilaga.

Sammanfattning av rapport

Institutet för språk och folkminnens anslag 7:1 ap. 6 för nationella minoritetsspråk har använts som bidrag för att bygga upp och bedriva en språkvårdande verksamhet för de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Anslaget för 2010 har till övervägande del använts till en rad insatser för meänkieli, finska och romani chib och i mindre utsträckning för jiddisch.

Exempel på insatser för finska, meänkieli och romani chib är genomförande och deltagande i nationella och internationella språkkonferenser och språkmöten samt inköp av litteratur och prenumerationer på minoritetsspråk. Extraresurser har även avsatts för vård av ortnamn i meänkieli och författande av en minigrammatik i meänkieli. Anslaget för romani chib har finansierat 50 % av lönen för en av de romska språkvårdarna. Vad avser jiddisch har anslaget delvis använts för bildande av en referensgrupp som sammanträdde för första gången i november 2010. Anslaget har även använts för en minigrammatik i jiddisch samt andra språkfrämjande och kulturintroducerande insatser bland judiska ungdomar.

Myndigheten har även haft regeringens uppdrag att fördela statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoriteterna, ap.16. Med anledning av uppdraget har en referensgrupp bestående av språkvetenskaplig expertis och representanter för de nationella minoriteterna inrättats. Ledamöterna har utsetts av generaldirektören för en period om högst tre år.

Intresset för att ansöka om bidrag var stort och myndigheten tog emot drygt 100 ansökningar till ett belopp på cirka 26 000 000 kr. Sammanlagt beviljades 33 ansökningar om bidrag på 3 400 000 kr. Flertalet av de beviljade ansökningarna avser olika kurs- utbildnings- och lägerverksamheter på minoritetsspråken, ofta över generationsgränserna. Myndighetens sammanställning av fördelning av statsbidraget visar att 35 % av statsbidraget har gått till revitaliseringsinsatser för samiska, 24 % till insatser för finska, 17 % till insatser för meänkieli, 15 % till insatser för romani chib och 5 % till insatser för jiddisch. Institutet för språk och folkminnen avser att lämna en första redogörelse och bedömning av statsbidragets effekter i förhållande till syftet med bidraget i redovisningen för 2011.

Analys/reflektioner

Den redovisade mängden ansökningar och det ansökta beloppets totala storlek visar tydligt på intresse och behov av revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Engagemanget och viljan hos minoriteternas organisationer och institutioner

m.fl. för att bedriva den här typen av projekt är stort och behöver stödjas även fortsättningsvis.

Med hänvisning till att romani chib och jiddisch hör till gruppen icke-territoriella språk och därigenom inte har del av det förstärka skyddet som finska, samiska och meänkieli har enligt

lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, så är det dock anmärkningsvärt att en så liten del av statsbidraget tillfallit projekt som syftar till att stärka språken romani chib (15 %) och jiddisch (5 %). Detta gäller även de språkvårdande insatserna där myndigheten redovisar att insatser för jiddisch genomförts i mindre utsträckning än för de andra minoritetsspråken.

Det är Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets bedömning att Institutet för språk och folkminnen, i samband med kommande ansökningstillfällen, i större utsträckning ska beakta situationen för de icke-territoriella språken.

VII. Sameskolstyrelsen (ap. 7)

Sameskolstyrelsen ska redovisa arbetet med att utöka den integrerade samiska undervisningen. För att möjliggöra utökning har de tilldelats 1 000 000 kr från anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter.

Myndighetens styrelse har beslutat att utöka den integrerade samiska undervisningen främst inom de kommuner som fr.o.m. 1 januari 2010 hör till det utökade förvaltningsområdet för samiska. Styrelsen har också beslutat att prioritera språkundervisning i samiska. Antalet undervisningstimmar i samiska har ökat för att höja kvaliteten. Detta har inneburit att nya avtal har tecknats med kommuner som sedan tidigare haft avtal med Sameskolstyrelsen.

Kommunerna har fått mer resurser till undervisningen i samiska som första och andra språk med en utökning av undervisningstid till tre timmar i veckan. Kommunerna får även resurser till undervisning i sameslöjd.

Nio kommuner har sedan tidigare år avtal med Sameskolstyrelsen angående integrerad samiska undervisning. De är Kiruna, Gällivare och Jokkmokk i Norrbotten, Storuman, Vilhelmina och Dorotea i Västerbotten, Krokoms och Härjedalen i Jämtland och Älvdalens kommun i Dalarna. Nytt avtal har skrivits med Bergs kommun. En av kommunerna, Dorotea ingår inte i det samiska förvaltningsområdet. Undervisning bedrivs i fjorton skolor på grundskolan.

Sameskolstyrelsen har gett information om det nya avtalet och även gjort uppsökande besök hos några kommuner.

Sameskolstyrelsen har använt 366 832 kr av anslaget på 1 000 000 kr. Gällivare, Jokkmokks och Älvdalens kommuner har fått medel till undervisning från anslaget. En del av anslaget har använts till kansliet kostnader för integrerad samisk undervisning.

Av Sameskolstyrelsens redovisning framgår inte i vilka årskurser eleverna går, det totala antalet elever som omfattas av undervisningsformen, vilka samiska språk som eleverna får undervisning i, hur fördelningen är mellan undervisning i samiska som första respektive andra språk, undervisningstid i sameslöjd och lärarnas kompetens för undervisning i samiska och sameslöjd.

Sameskolstyrelsen uppger att på grund av speciella omständigheter har arbetet med utökningen inte kunnat genomföras fullt ut under höstterminen 2010 men kommer att återupptas under 2011.

Integrerad samisk undervisning omfattar samtliga årskurser i grundskolan och är ett viktigt komplement till sameskolan. De elever som inte har möjlighet att välja sameskola kan härigenom få samisk inriktning i grundskolan genom förstärkt undervisning i samiska och sameslöjd.

Det är Sametingets bedömning att det är av högsta vikt att Sameskolstyrelsen under 2011 gör aktiva insatser för utökning av den integrerade samiska undervisningen.

VIII. Romska uppdraget 2010 (ap. 11)

Uppdrag

Länsstyrelsen har i uppdrag att stödja kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete avseende den romska minoriteten, samt förmedla kontakter mellan minoriteten och myndigheter.

Länsstyrelsen har under året kontinuerligt fortsatt att samarbeta med de regionala nätverken (Skåne, Mälardalen och Östkusten) som påbörjades under Delegationen för romska frågor. Samarbetet har inneburit samråd kring romska frågor och stöd till enskilda kommuner, tjänstemän och romska organisationer.

Inom ramen för uppdraget har landshövdingen och medarbetare från minoritetsenheten gjort ett studiebesök vid Romskt Informations- och Kunskapscentrum i Malmö och träffat romska tjänstemän och företrädare från flera kommuner i Skåne.

Länsstyrelsen har medverkat i genomförandet av ett antal konferenser och utbildningar, i bland annat Örnsköldsvik, Strängnäs Stift och Umeå. Därutöver har överläggningar med kommuner och/eller myndigheter genomförts. Samtal kring romska frågor har genomförts med Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Skolverket och Skolinspektionen.

Länsstyrelsen har också medverkat i genomförandet av konferenser och utbildningstillfällen tillsammans med företrädare för de romska grupperna och bland annat med ett kvinno nätverk respektive Romska Ungdomsförbundet

Länsstyrelsen har varit värd för studiebesök från Norge och Finland rörande romska frågor.

Länsstyrelsen har inom ramen för ett europeiskt samarbete "Together and Across", inom ESF Socialfonden, lämnat en rapport om situationen för romer i Sverige samt deltagit i möten i Cordoba, Brno och Plovdiv.

Delegationen för romska frågor har under sitt arbete tagit fram underlag till en handbok om romska frågor i vuxenutbildningen och arbetslivet i samarbete med ESF-projektet "Romano Zór" i Uppsala kommun. Uppgiften att slutföra detta arbete har överlämnats till Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har inom uppdraget att "förmedla kontakter mellan romska minoriteter och myndigheter" tagit emot åtskilliga samtal från enskilda. Ärenden har främst handlat om frågor och bemötande inom utbildning, socialtjänst, sjukvård och boende. Behovet av insatser inom dessa områden har under 2010 visat sig vara fortsatt stort, både strukturellt och när det gäller enskildas kontakter med samhället.

Slutsatser

För 2010 har medel omfattande 1 500 000 kr anvisats. Av dessa har 817 000 kr använts. Först under senare delen av året har verksamheten nått sin nivå och ett antal projekt har bara hunnit igångsättas och kommer att fortsätta under 2011. Länsstyrelsen bedömer därför att behovet av medel är oförändrat för 2011.

Detta uppdrag är tillfälligt och gäller fortsatt under 2011 i avvaktan på vad regering och riksdag fattar för beslut med anledning av betänkandet 'Romers rätt' (SOU 2010:55) från Delegationen för romska frågor. Behovet av insatser har under 2010 visat sig fortsatt stort.

IX. Länsstyrelsen (ap. 9)

Länsstyrelsen i Stockholm i samråd med Sametinget

Länsstyrelsen har tillsammans med Sametinget ett nationellt uppdrag att följa upp den nya lag som trädde i kraft 1 januari 2010 om nationella minoriteter och deras språk. Länsstyrelsen har ansvar för det som rör de judiska, romska, sverigefinska och tornedalska minoriteterna. Sametinget har ansvar för det som rör den samiska minoriteten. Länsstyrelsen ska också tillsammans med Sametinget samordna arbetet för de minoritetspolitiska målen på nationell nivå.

Länsstyrelsen och Sametinget ska fördela statsbidrag enligt förordning (2009:1299) till de kommuner som är förvaltningsområden och till de landsting och regioner, i vilka dessa förvaltningsområdeskommuner ingår. Länsstyrelsen svarar för förvaltningsområdena för finska och meänkieli.

Länsstyrelsen och Sametinget ska årligen göra en samlad bedömning av hur lagen efterlevs och rapportera detta till regeringen. Den första rapporten överlämnas till regeringen 22 februari 2011.

Länsstyrelsen har dessutom tillsammans med Sametinget ett uppdrag att sammanställa rapporter från elva statliga myndigheter som fått ett särskilt treårigt uppdrag av regeringen att redovisa och analysera sitt arbete med utgångspunkt från de minoritetspolitiska målen.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen ska också fördela statsbidrag (2005:765) till de nationella minoriteternas riksorganisationer. Det gäller sverigefinska, romska, tornedalska och judiska riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tillfälligt uppdrag att under en övergångsperiod upprätthålla det nätverksarbete som Delegationen för romska frågor utvecklat och ska fungera som kontaktpunkt för romska frågor i förhållande till myndigheter och den romska minoriteten.

Den 1 januari 2010 inrättades enheten för minoritetsfrågor under avdelningen för social utveckling för att svara för Länsstyrelsens uppdrag. Enheten består av en chef och fyra utvecklingsledare. Enheten var fullt bemannad först i slutet av april månad.

Länsstyrelsen har fastställt och betalat ut statsbidrag om 31 625 000 kr till de tjugoen kommuner och fem landsting/regioner i Mälardalen och Västsverige som tillhör förvaltningsområdena för finska och/eller meänkieli. Statsbidraget är avsett att användas till merkostnader som uppkommer i kommuner och landsting/regioner med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt till åtgärder för att stödja minoritetsspråken.

Länsstyrelsen har under året utbetalat 400 000 kr vardera till Sverigefinländarnas delegation och Svenska tornedalingarnas riksförbund (STR-T) för att stärka sverigefinnars och tornedalingars samråd och dialog med kommunerna i förvaltningsområden för finska resp. meänkieli.

Under året har samtliga 26 kommuner ingående i förvaltningsområdena för finska och/eller meänkieli besökts vid minst ett tillfälle av medarbetare från Länsstyrelsen.

Under hösten har Länsstyrelsen medverkat i Sametingets arbete att inrätta ett särskilt intranät på www.minoritet.se för användare i kommuner, landsting och organisationer.

I början av året tog Länsstyrelsen emot besök från en arbetsgrupp på myndighetsnivå i Finland och informerade om det nya uppdraget inom minoritetspolitiken.

Den 27 januari högtidlighölls Minnesdagen av Förintelsen på Länsstyrelsen. Personalen bjöds in att se föreställningen "Har du träffat Hitler?" Medverkade gjorde Jovan Rajs från Föreningen Förintelsens Överlevande tillsammans med teatergruppen Team K. Romernas situation under Förintelsen uppmärksammades särskilt genom tal av Rosario Taikon från Romani Glinda.

Under hösten har den norska ministern ansvarig för bland annat nationella minoriteter besökt Länsstyrelsen för att få information om den reformerade minoritetspolitiken och arbete i Sverige med romska frågor.

Länsstyrelsen övertog 1 januari 2010 ansvaret för att fördela statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer. Elva riksorganisationer sökte bidrag för 2010. Bidrag beviljades fem organisationer med sammanlagt 4 600 000 kr.

Under året har samrådsmöten genomförts med företrädare för de sverigefinska, judiska och tornedalska minoriteten.

Utöver organiserade aktiviteter har Länsstyrelsen och Sametinget svarat för omfattande stöd och information via både telefon och e-post.

Länsstyrelsen och Sametinget har under året träffats vid flera tillfällen för att planera och analysera det gemensamma uppdraget att följa upp minoritetspolitiken. I samordnings-syfte har under hösten gemensamma videokonferenser hållits varannan vecka med de båda myndigheterna.

Slutsatser

Under 2010 har medel anvisats motsvarande 3 300 000 kr för Länsstyrelsens administration av verksamheten. Av dessa har 1 930 000 kr använts. Skälet till detta är att enheten inte varit fullt bemannad under hela året. För 2011 bedöms behovet motsvara anvisat anslag.

Vid ingången till 2010 hade Länsstyrelsen ansvar för 23 kommuner och 5 landsting i förvaltningsområdena för finska och meänkieli. Under året har ytterligare 3 kommuner och en region tillkommit. I början av 2011 tillkom ytterligare 6 kommuner och ett landsting. Bedömningen är att enheten måste tillföras medel för att kunna hantera ytterligare kommuner och landsting i förvaltningsområdena för finska och meänkieli motsvarande ytterligare en tjänst på heltid.

X. Sametinget (ap. 12, 14 & 15)

Sametinget i samråd med Länsstyrelsen

Sametinget har tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm ett nationellt uppdrag att följa upp den nya lag som trädde i kraft 1 januari 2010 om nationella minoriteter och deras språk. Sametinget har särskilt ansvar för det som rör samer och det samiska språket. Länsstyrelsen har ansvar för det som rör de judiska, romska, sverigefinska och torne-dalska minoriteterna. Sametinget ska också tillsammans med Länsstyrelsen samordna arbetet för de minoritetspolitiska målen på nationell nivå.

Sametinget och Länsstyrelsen ska fördela statsbidrag enligt förordning (2009:1299) till de kommuner som är förvaltningsområden och till de landsting och regioner, i vilka dessa förvaltningsområdeskommuner ingår. Sametinget svarar för det samiska förvaltningsområdet.

En gemensam samlad bedömning ska årligen göras av hur lagen efterlevs och rapportera detta till regeringen. Den första rapporten överlämnas till regeringen 22 februari 2011.

Myndigheterna har dessutom tillsammans ett uppdrag att sammanställa rapporter från elva statliga myndigheter som fått ett särskilt treårigt uppdrag av regeringen att redovisa och analysera sitt arbete med utgångspunkt från de minoritetspolitiska målen.

Under året har Sametinget och Länsstyrelsen tillsammans medverkat vid ett antal seminarier, konferenser och andra utbildningstillfällen om den reformerade nationella minoritetspolitiken. Därutöver har stöd och information getts både via telefon och e-post.

Sametinget och Länsstyrelsen har förutom gemensamma möten haft regelbundna videokonferenser för att samordna, planera och analysera det gemensamma uppdraget.

Sametinget

Sametinget har fastställt och betalat ut statsbidrag till de 17 kommuner och 4 landsting som sedan 1 januari 2010 ingår i det samiska förvaltningsområdet. Under året tillkom ytterligare 1 kommun att ingå i det samiska förvaltningsområdet. Även till denna kommun fördelades statsbidrag. Totalt fördelades under året 17 375 000 kr i statsbidrag. I samband med utbetalning av statsbidrag informerades kommuner och landsting om formerna för redovisning. Kompletterande anvisningar gick ut i slutet av året. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen om nationella minoriteter och minoritets-språk, och till åtgärder för att stödja användningen av samiska, meänkieli och finska.

Under 2010 har personal rekryterats till uppföljningsarbetet, språkcentrumverksamheten, och webbredaktör till hemsidan www.minoritet.se.

I mars månad genomförde Sametinget en upptaktskonferens i Giron/Kiruna till vilken företrädare för de kommuner och landsting som ingår i det samiska förvaltningsområdet inbjöds. Syftet med konferensen var att ge information om den nya lagen, vårt uppföljningsansvar, presentera språkhandboken och möjliga samiska samarbetspartners, möjliggöra skapande av nya kontakter och nätverksbildande samt att ge tillfälle till erfarenhetsutbyte.

Samtliga 18 kommuner som ingår i förvaltningsområdena för samiska har under året besökts vid minst ett tillfälle av Sametinget.

Anslaget på 400 000 kr till verksamhet för att stärka samers samråd och dialog med kommunerna i förvaltningsområdet för det samiska språket har under året inte förbrukats. För 2011 bedöms behovet motsvara anvisat anslag.

Sametinget har finansierat stöd till verksamhet som bedrivs av organisationer som företräder samer med 200 000 kronor.

Sametinget ska även skapa och ansvara för en hemsida rörande de nationella minoriteterna.

Sametinget är huvudman för två samiska språkcentrum som ska bedriva verksamhet för att utveckla och stimulera till en ökad användning av de samiska språken.

I slutet av 2009 påbörjade Sametinget sitt förberedelsearbete för att klara de skyldigheter som den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ställer på en myndighet. En kartläggning av personalens språkkompetens genomfördes. Därefter togs en språk-policy fram, med instruktioner om hur efterfrågad språkservice från allmänheten ska hanteras. Personalen erbjöds kompetensutbildning i samiska under två veckor.

Sametinget genomförde informationsmöten om lagen på 18 platser från Karesuando i norr till Funäsdalen i söder.

Sametinget har tagit fram en broschyr med information om språkdöd, tvåspråkighet och den nya lagen. Texten är på nord, lule- och sydsamiska samt på svenska. Broschyren har distribuerats till alla i Sametingets röstlängd.

Slutsatser

Sametinget disponerade 2 200 000 kr under år 2010 till nationellt uppföljningsansvar. Utfallet 10-12-31 visar att Sametinget förbrukat 885 946 kr. Anledningen till att inte hela anslaget använts är att Sametinget inte haft full personalbemanning för uppföljningen. Under tiden 2010-01-01--08-31 motsvarar personalkostnader mm. 50 % anställning för uppföljningen samt 25 % administrativ resurs. Därefter utökades anställningsformen till 100 % för uppföljningen. Sametinget avser att 2011 rekrytera ytterligare en heltidsanställd för uppföljningsuppdraget. För 2011 bedöms behovet motsvara anvisat anslag.

Hemsida om nationella minoriteter (ap. 15)

Samiskt informationscentrum (SIC), som är en avdelning i Sametinget, har under året producerat information om och med de nationella minoriteterna på hemsidan www.minoritet.se.

Från 1 januari 2010 har SIC ansvarat för uppdatering och utveckling av hemsidan. Under SIC:s ledning har sidan utvecklats och hållits aktuell med hjälp av frilansskribenter och frilansfotografer. Målsättningen har varit att producera fyra aktuella reportage/månad förutom renodlad myndighetsinformation och basmaterial om minoriteterna. Därutöver har hemsidan uppdaterats dagligen med hjälp av bland annat en omvärldsbevakningstjänst som www.minoritet.se delat med www.samer.se.

Under oktober-december har SIC ansvarat för produktion av ett Intranät kopplat till minoritet.se. Intranätets målgrupp är kommunala och övriga myndighetshandläggare som arbetar med nationella minoritetsfrågor.

För att hålla en hög teknisk och pedagogisk nivå uppdateras webbverktygen kontinuerligt. Under 2010 har SIC utvecklat en ny webb-TV avdelning på minoritet.se.

Syftet med minoritet.se är att öka människors kunskap om de nationella minoriteter samt att motverka fördomar. Hemsidan är i det här avseendet att betrakta som en nationell kunskapskälla om de nationella minoriteterna.

Budgetanslaget 2010, för utveckling och underhåll av minoritet.se var 1 200 000 kr. Verksamheten har under 2010 belastat budgeten med 915 615 kr. Anledningen till att kostnaderna varit lägre än tillgängligt anslag beror i huvudsak på att Sametinget inte har haft någon fast anställd webbredaktör. Ansvarig för minoritet.se har under verksamhetsåret varit arbetsledaren på Samiskt Informationscentrum. Det innebär att frilansare nyttjats i hög grad (365 000 kr) medan de egna personalkostnaderna belastat verksamheten med cirka 130 000 kr. För 2011 bedöms behovet motsvara anvisat anslag.

Slutsats

Minoritet.se är ett uppskattat och viktigt medium som väl uppfyller målgruppens önskemål i alla avseenden förutom språkanvändning. Under verksamhetsåret har uppställda mål definierade utifrån regeringens uppdrag uppnåtts.

Önskvärt hade dock varit om det funnits resurser för en flerspråkig hemsida där de nationella minoritetsspråken synliggjorts som moderna och levande kommunikationsmedel. För att minoritet.se ska kunna utvecklas till ett verktyg för revitalisering av de nationella minoritetsspråken krävs det utökade redaktionella resurser för både översättning och nyproduktion av texter på de nationella minoritetsspråken.

Samiska språkcentrum (ap. 14)

Samiskt språkcentrum har under det första året orienterat sig vad gäller behoven, attityderna till de samiska språken och revitalisering inom det samiska samhället.

Samiskt språkcentrum har haft kontakt och deltagit i möten med många av de nya samiska förvaltningskommunerna. Det har handlat om allt från att informera om den nya lagen, om språkrevitalisering och om språksituationen, olika strategier för att bygga upp tvåspråkliga förskolor till vilka språkvarieteter som gäller inom olika områden och vilka som kan vara aktuella som lärare, förskollärare och andra resurspersoner.

Samiskt språkcentrum har genomfört en kartläggning över vilka lärarresurser som finns inom kommunerna i de samiska språken samt vilka som idag arbetar som språklärare. En kartläggning har även gjorts om vilka möjliga resurser som kommunerna innehar för att bedriva revitalisering på det lokala planet.

Samiskt språkcentrum har samarbetat med några andra samiska institutioner och organisationer för att samordna, komplettera och effektivisera arbetet med att revitalisera det samiska språket.

Språkcentrum har arrangerat Språkcaféer i både Tärnaby och Östersund där endast samiska ska talas.

En metodhandbok som är ämnad till föräldrar och förskolor där man belyser olika metoder för samisk språkrevitalisering inom förskolans verksamheter håller på att tas fram.

Språkcentrum har tillsammans med SIC (Sametingets Informationscentrum) sammanställt ett informationsmaterial- samiskt språkmaterial som ska distribueras till förskolor.

Slutsats

Till samisk språkcentrumverksamhet disponerar Sametinget 6 000 000 kr. Utfallet 2010-12-31 visar en förbrukning på 4 733 992 kr. Av detta har 206 000 kr gått till den politiskt valda språkkommittén och 500 000 kr har fördelats till språkkurser i samiska till Sametingets politiska partier.

Sametinget har under 2010 påbörjat etableringen av samiska språkcentrum i Tärnaby respektive Östersund. I juni månad var fyra av fem medarbetare på plats och en gemensam verksamhetsplanering kunde då börja utformas. För 2011 bedöms behovet motsvara anvisat anslag.

XI: Statsbidrag till nationella minoriteter (ap. 10)

1. Sammanfattning

Statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter regleras i förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. För verksamhetsåret 2010 uppgick statsbidraget till 4 600 000 kr som fördelades till fem organisationer.

2. Bakgrund

Enligt regeringsbeslut den 26 november 2009 flyttades ansvaret för statsbidraget till nationella minoriteter över från Ungdomsstyrelsen till Länsstyrelsen i Stockholm. Beslutet började gälla den 1 januari 2010. Överlämningen till Länsstyrelsen ägde rum mitt under pågående handläggningsprocess.

3. Fördelning av statsbidrag 2010

Enligt förordningen är syftet med bidraget att stödja och underlätta verksamheten för de organisationer som företräder nationella minoriteter. Statsbidraget är således utformat som ett organisationsbidrag. Tanken med denna form av bidrag är att det finns ett egenvärde i att organisationerna finns och verkar, varför det finns ett relativt stort utrymme för fri användning av stödet. Detta kan jämföras med projektbidrag som fördelas till särskilda ändamål och verksamheter som begränsas av tydligt angivna projektmål och tidsramar.

Regler och rutiner

Sista datum för ansökan om statsbidrag för 2010 års verksamhet var den 1 oktober 2009 och ansökningarna handlades av Ungdomsstyrelsen fram till årsskiftet. Myndigheten hade tagit fram ett antal policybestämmelser för hanteringen av statsbidraget till nationella minoriteter.

När det gäller förordningens villkor, att riksorganisationen ska ha bedrivit verksamhet i Sverige under minst två år, begärde Ungdomsstyrelsen registreringsbevis från Skattemyndigheten, av vilka organisationsnummer framgår. Ungdomsstyrelsen hade även utarbetat en definition av en bidragsgrundande lokalförening eller avdelning.

Ungdomsstyrelsen genomförde också fördjupade granskningar av bidragsunderlagen för en del av de sökande. Myndigheten hade utarbetat en policy vid bedömning av dessa granskningar.

Fördelningsnyckeln enligt förordningen är tvådelad – en fast och en rörlig del. Enligt regleringsbrevet för 2010 var det fasta beloppet satt till minst 700 000 kr per nationell minoritet. Länsstyrelsen beslutade att den fasta delen för 2010 skulle uppgå till 700 000 kr per nationell minoritet och resterande medel beräknades efter antalet lokalföreningar. För övrigt utarbetade inte Länsstyrelsen någon policy utan utgick från de regler och rutiner som Ungdomsstyrelsen utarbetat. Länsstyrelsen expedierade sina beslut i mars 2010.

I juni 2010 tog Länsstyrelsen ett policybeslut för statsbidraget vilket kommer att gälla för handläggning och beslut av ansökningar om statsbidrag för verksamhetsåret 2011.

Fördelning av statsbidrag 2010

Statsbidraget för 2010 till nationella minoriteter uppgick till 4 600 000 kr. Av totalt 11 inkomna ansökningar beviljades 5 organisationer statsbidrag:

- Sverigefinska Riksförbundet - 1 903 425 kr
- Sverigefinländarnas delegation - 350 000 kr
- Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset - 736 986 kr
- Riksförbundet Romer i Europa - 810 959 kr
- Judiska Centralrådet - 798 630 kr

4. Hantering av statsbidraget framöver

Ungdomsstyrelsens erfarenheter visar att målgruppen har behov av information om bidragets villkor samt stöd i det förberedande arbetet som krävs av organisationer för att kunna svara upp mot dessa villkor.

Inför arbetet med 2011 års statsbidrag upphandlade därför Länsstyrelsen ett konsultstöd avseende organisationernas arbete med ansökningarna. Efter upphandling fick Sensus studieförbund uppdraget och från den 16 augusti fram till ansökningsperiodens slut den 1 oktober erbjöd Sensus stöd och rådgivning till de ansökande organisationerna. Inom den romska minoriteten hade Sensus kontakt med 7 organisationer. Inom minoriteten sverigefinnar gavs stöd till 2 organisationer och i de övriga minoriteterna (tornedalingar och judar) 1 organisation var. Sensus lämnade en slutrapport av sitt arbete den 15 oktober där de presenterar en analys av sitt utförda arbete samt organisationernas efterfrågade insatser framöver.

Under 2010 har Länsstyrelsen också upphandlat en konsult för granskning och kvalitets-säkring av ansökningar om statsbidrag för verksamhetsåret 2011. Elva organisationer har inkommit med ansökningar och beslut kommer att fattas senast den 31 mars 2011.

XII. Sammanfattning och bedömningar

År 2010 har varit ett startår för den reformerade minoritetspolitiken. Utöver de fem kommuner och ett landsting i Norrbotten som ingått i förvaltningsområde för två eller tre minoritetsspråk tillfördes trettien kommuner och sju landsting från den 1 januari 2010. Från 1 maj 2010 tillkom ytterligare fyra kommuner och en region. Ytterligare fem kommuner och ett landsting tillkom 1 februari 2011.

För många av dessa har de nya uppgifterna inte börjat komma på plats förrän under hösten 2010. Det är särskilt påtagligt i flera av de berörda landstingen. Den långsamma starten har ytterligare påverkats av att 2010 varit ett valår, där kommuners och landstings/regioners både politiska och verksamhetsmässiga ledning påverkats/förändrats.

Mot denna bakgrund ska man se att endast en mindre del av statsbidraget för merkostnader i samband med minoritetspolitiken i många kommuner och landsting/regioner använts under 2010. Länsstyrelsen och Sametinget har i samband med redovisningen av 2010 begärt uppgift om hur överskjutande medel avses användas under 2011 och att detta redovisas i samband med redovisningen av användningen av 2011 års statsbidrag.

Det är således för tidigt att göra någon bedömning av statsbidragets storlek såväl som fördelning inom förvaltningsområdena.

Länsstyrelsen och Sametinget har, mot bakgrund av den långsamma start som beskrivits ovan, därför först successivt kunnat identifiera och utveckla de insatser till stöd, samordning och kunskaphöjning som efterfrågas/erfordras av kommuner och landsting/regioner. Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att insatser med stöd av anslagna medel kommer att kunna genomföras i full omfattning först under 2011. Tillkomsten av ytterligare sex kommuner och ett landsting i förvaltningsområdet för finska samt en kommun i förvaltningsområde för meänkieli från den 1 februari 2011 ökar också behovet av insatser av dessa slag.

Länsstyrelsen och Sametinget gör efter en analys av redovisningar från kommuner och landsting/regioner i förvaltningsområdena bedömningen att tre framgångsfaktorer kan identifieras för verksamheten:

- att verksamheten har tydliga mål och en klar förankring i både den politiska och verksamhetsmässiga ledningen.
- att en tydlig samordnande funktion för minoritetsverksamheten finns.
- att förekomsten av fungerande samråd med berörd nationell minoritet är central.

Även om en hel del kommuner och några landsting/regioner har kommit igång med organiserade samråd, har andra inte kommit särskilt långt och i några fall inte ens påbörjat. Det gäller särskilt på landstingssidan. Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det fortfarande behövs en hel del informationsinsatser och annat riktat stöd till kommuner och landsting/regioner beträffande samråd.

När det gäller kartläggning av resurser inom kommuner och landsting/regioner och av minoriteternas behov återstår mycket på de flesta håll. Det gäller särskilt att kartlägga vilka behov minoriteterna har inom förvaltningsområdet. Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att det återstår mycket av kartläggning i kommuner och

landsting/regioner för att få en klar bild av läget, vad gäller såväl befintliga resurser som framför allt minoriteternas behov.

Redovisningarna från kommuner och landsting/regioner i förvaltningsområdena visar på att lagens bestämmelser om grundskydd endast i ringa utsträckning hanterats. Det finns ingen anledning att tro, att det skulle vara annorlunda i landets övriga kommuner och landsting/regioner, som inte ingår i förvaltningsområde.

Länsstyrelsen och Sametinget gör därför bedömningen att insatser för att lyfta fram grundskyddet för samtliga fem nationella minoriteter inom och utanför de tre förvaltningsområdena måste stärkas. Det är kanske den viktigaste insatsen för att Sverige fullt ut ska kunna efterleva såväl Sveriges internationella åtaganden som nationell lagstiftning.

Med undantag för framför allt de sju kommuner i Norrbotten, som ingått i förvaltningsområde sedan 2000, har de flesta kommuner och landsting/regioner endast använt en mindre del av statsbidraget för 2010 – uppskattningsvis knappt en tredjedel av statsbidraget. Åtterrapporeringen av användningen av statsbidraget skiljer sig dessutom så mycket åt, att det är svårt att göra jämförelser. Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att de som samordnande myndigheter måste se till att systemet för kommuners och landstings/regioners åtterrapporering av statsbidraget utvecklas.

I övrigt bör särskilt lyftas fram den stora bristen på samisktalande personal i kommuner och landsting i förvaltningsområdet för samiska.

De elva statliga myndigheter som fått ett treårigt uppdrag att följa upp, analysera och redovisa sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål redovisar framför allt vad som gjorts fram till 2010, ofta mot bakgrund av tidigare särskilda regeringsuppdrag. Myndigheterna skulle lämna sina redovisningar strax efter sommaruppehållet, varför de haft ungefär ett halvår på sig för denna första redovisning. Det gör att årets redovisning i allt väsentligt utgörs av beskrivningar av vad som redan gjorts under de gångna tio åren.

Åtta myndigheter redovisar insatser som genomförts och/eller pågår till följd av särskilda regeringsuppdrag som avser de nationella minoriteterna. Flera redovisar insatser på eget initiativ. Samtliga myndigheter utom en redovisar insatser och aktiviteter inom delområde *Språk och kulturell identitet*. Fem redovisar insatser inom delområde *Diskriminering och utsatthet*. Sju redovisar insatser inom delområde *Delaktighet och inflytande*, varav sex även redovisar att de har samråd med företrädare för de nationella minoriteterna.

Hos de myndigheter som kommit längst i sitt minoritetspolitiska arbete finns en positiv samverkan mellan riktade regeringsuppdrag, samråd med de nationella minoriteterna, kompetensutveckling inom myndigheten och förekomsten av en utsedd samordnare/projektledare med tydligt mandat.

Det är Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att viktiga utvecklingsområden år 2011 är:

- att få igång samråd och kartläggning av varje nationell minoritets specifika behov kopplat till respektive myndighets verksamhet på de myndigheter där detta saknas,
- att myndigheterna utser ansvariga i ledningsfunktion och att det finns tydliga mandat,
- att myndigheterna fortsätter arbetet med att sprida kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk både internt och externt.

Den av Institutet för språk och folkminnen redovisade mängden ansökningar och de sökta beloppen storlek visar på ett tydligt intresse och behov av revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken. Endast en mindre del av ansökningarna kunde beviljas inom ramen för anslaget på 3 400 000 kr. Endast en mycket liten del av medlen gick till ansökningar rörande de två icketerritoriella språken – jiddisch och romani chib. Dessa kan i långt mindre utsträckning räknas med annat stöd, då de inte ingår i förvaltningsområde.

Det är därför Länsstyrelsens och Sametingets bedömning att situationen för de icke-territoriella språken i större utsträckning beaktas i samband med kommande ansökningstillfällen.

Det är Länsstyrelsens bedömning att behovet av att stödja de kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete avseende den romska minoriteten samt förmedla kontakter mellan den romska minoriteten och myndigheter är fortstätt mycket stort.

Det är vidare Länsstyrelsens bedömning att statsbidraget till organisationer som företräder nationella minoriteter fyller en värdefull funktion. Dessa organisationer får som följd av den nya lagen och de kraftigt utvidgade förvaltningsområdena allt fler uppgifter att kunna samråda och föra dialog med såväl kommuner och landsting/regioner som statliga myndigheter.

Den kraftiga ökningen av antalet kommuner och landsting/regioner framförallt i förvaltningsområdet för finska gör att Länsstyrelsen bedömning är att dess verksamhet för uppföljning behöver tillföras medel motsvarande en ytterligare tjänst på heltid.

Sametingets bedömningar vad avser Sameskolstyrelsen samt Sametingets egna uppdrag. Det är Sametingets bedömning att det är av högsta vikt att Sameskolstyrelsen under 2011 gör aktiva insatser för utökning av den integrerade samiska undervisningen. Integrerad samisk undervisning omfattar samtliga årskurser i grundskolan och är ett viktigt komplement till sameskolan. De elever som inte har möjlighet att välja sameskola kan härigenom få samisk inriktning i grundskolan genom förstärkt undervisning i samiska och sameslöjd.

Det är Sametingets bedömning att hemsidan minoritet.se under verksamhetsåret uppnått uppställda mål definierade utifrån regeringens uppdrag. Minoritet.se är ett viktigt medium som uppfyller målgruppens önskemål i alla avseenden förutom språkanvändning. Önskvärt hade varit resurser till en flerspråkig hemsida, där de nationella minoritetsspråken synliggjorts som moderna och levande för kommunikation. För att minoritet.se ska kunna utvecklas till ett verktyg för revitalisering av de nationella minoritetsspråken krävs det utökade redaktionella resurser för både översättning och nyproduktion av texter på de nationella minoritetsspråken.

Etablering av Samiska språkcentrum har under 2010 påbörjats i Tärnaby och Östersund. I juni månad var fyra av fem medarbetare på plats och en gemensam verksamhetsplanering kunde då påbörjas. Samiskt språkcentrum har under det första året orienterat sig vad gäller behoven, attityderna till de samiska språken och revitalisering inom det samiska samhället. Med stöd av detta kommer samiskt språkcentrumen under 2011 fokusera på att aktivt främja och stimulera ökad användning av samiska i samhället, bistå med sakkunskap, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta det samiska språket samt sprida kunskap om revitalisering. Insatser som riktar sig till barn och ungdomar prioriteras särskilt. Språkcentrum fortsätter att samarbeta med andra samiska institutioner för att samordna, komplettera och effektivisera arbetet med att revitalisera det samiska språket.